

Cimbora

2025.
április

VÁRLAK

Egyre váriak. Harmatos a gyep,
Nagy fák is várnak büszke terebélyel.
Rideg vagyok és reszketeg is néha,
Egyedül olyan borzongós az éjjel.
Ha jönnél, elismulna köröttünk a rét
És csend volna. Nagy csend.
De hallanánk titkos éjjeli zenét,
A szívünk muzsikálna ajkainkor
beolvadnánk lassan, pirosra

...vadnánk lassan, p
Illatos oltáron égve
A végtelenségbe.

József Attiláink:
kortársak a költészet napján

Hónapfókusz a 4. oldalon

17. Cimborá Kaláka Műhely

2025 nyarán 17. alkalommal találkozhatnak a Cimborá olvasói és szerkesztői, munkatársai. A találkozó játékokból, műhelymunkából, kirándulásból, esti tábortüzes éneklésből összeálló programjának lényege az ismerkedés és a közös alkotás öröme.

DIÁKOK ÉS
TANÁROK
FIGYELMÉBE

Lezárult a jelentkezési határidő, zajlik a Cimborá Kaláka Pályázat, a csapatverseny és a Ti írtatok felhívásra érkezett pályaművek értékelése.

A nyerteseket levélben értesítjük, az eredményeket a májusi Cimborában is közzétesszük.

Cimborá

kíváncsi diákok lapja

2025. április, XXXV. évfolyam

Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat

10–15 éves diákoknak

ISSN 1222-1910

A Cimborá árát a Kovászna Megyei Művelődési Központ bankszámlájára várjuk:

Cont IBAN: RO38TREZ25621G331600XXXX

CF: 4404389

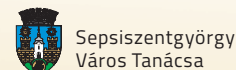
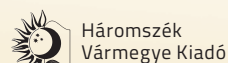
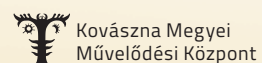
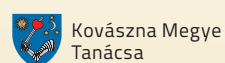
Trezoreria Municipiului Sfântu Gheorghe

Főszerkesztő: Farkas Kinga
Gazdasági felelős: Farkas Ottó
Munkatársak: Csillag István, Köllő Zsolt, Kusztos Anna, Lövétei Lázár László, Mátyás Noémi, Nádasdi Csilla Emese, Szonda Szabolcs, Szócs Imre, Szócs Domokos, Vetró-Bodoni Barnabás, Zayzon Ágnes

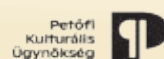
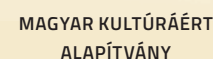
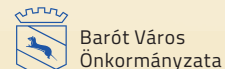
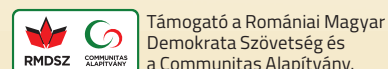
A borítón Pánczél Évi illusztrációja.
Borítóterv, könyvtipográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a Háromszék Vármegye Kiadó • Kovászna Megyei Művelődési Központ
Fenntartó: Kovászna Megye Tanácsa, Kovászna Megyei Művelődési Központ
Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában

Cimborá-szerkesztőség: Szabadság tér 2. szám,
520055 Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimboramail@gmail.com / Web: www.cimborá.net

FENNTARTÓK

TÁMOGATÓK

Tartalom

Hónapfókusz / Kusztos Anna rovata <i>József Attiláink: kortársak a költészet napján</i>	4. oldal
Csak 1 vers / Lövétei Lázár László rovata <i>József Attila: Kultúra</i>	11. oldal
Cimbirodalom • Kamaszoké <i>Horváth Benji: Damian és a csillagok tánca (14.) – Édesanyám rózsafája</i>	9. oldal
Cimbirodalom <i>Michel Tournier: Péntek vagy a vad élet (7.) / Újramesélt Robinson</i> <i>Az új élet (Szócs Imre fordítása)</i>	12. oldal
Beszélő tárgyak / Ladó Ágota rovata <i>Találkozás az ormányosalkatúakkal</i>	14. oldal
Szín-tér / Vetró-Bodoni Barnabás rovata <i>Manó szeretnék lenni, mit tegyek? / A Szín-téren:</i> <i>Karolina Romanowska kerámiaművész</i>	16. oldal
Ünnepeink <i>Húsvét története</i>	18. oldal
Olvasólámpa / Mátyás Noémi rovata <i>Hallgatás helyett: két könyv a függőségekről</i>	20. oldal
Cimbi a társadalomban / Gecse Barbara rovata <i>Mitől változik az éghajlatunk?</i>	23. oldal
Kamasz(Ok) / Nádasdi Csilla Emese rovata <i>Boldog tudatlanok és magabiztos hülyék</i>	25. oldal
Fűzfánfüttyülő / Köllő Zsolt rovata <i>Az újjászületés sokarcú csodája</i>	27. oldal
Pad alatt <i>Cimbi levele</i>	28. oldal
Rejtvényvilág / Szócs Domokos rovata <i>120 éve született József Attila</i>	29. oldal
<i>József Attila verssorai a hálóban</i>	30. oldal
Cimbi képtára / Vetró-Bodoni Barnabás rovata	31. oldal

József Attiláink: kortársak a költészet napján

József Attila költészetével sokszor, sokféleképpen meg lehet ismerkedni. 120 éve született, 1964 óta (ekkor lett volna 59 éves) április 11-én, a születésnapján ünnepeljük a magyar költészet napját.

Arra kértünk költőket, szerzőinket, hogy ez alkalomból ajánljanak verset olvasóinknak, osszák meg József Attila-élményüket, emlékezzenek vissza első találkozásukra a költészetével, írjanak arról, hogy melyik verse volt rájuk nagy hatással, mit jelentett számukra akkor, és mit jelent most.

László Noémi, Borsodi L. László, Fancsali Kinga, Nagy Zalán és Győrfi Kata válaszaiban rápillanthattunk József Attila költészetének különböző vetületeire, és az is jól látszik, hogy milyen változatos módokon érint és hoz mozgásba minket, hogyan hat ránk az irodalom.

László Noémi: 1973-ban született Kolozsváron, költő, műfordító, szerkesztő

LÁSZLÓ NOÉMI

Szégyen

Azt hiszem, József Attilát később szereti meg az ember. A „később” azt jelenti, hogy abban a korban, amikor először gondolja, hogy szeretne meghalni, de az gyávaság volna. Nekem ez elég későn, tizenhat éves korom után jutott eszembe. Addig bármilyen rossz dolog történt is velem, a halál gondolata fel sem merült. Mondhatjuk úgy is, hogy nem történt lélekölően rossz

dolog tizenhat éves korom előtt velem. Azután pedig annyira összezavarodik az ember! Minden nagyon jó, vagy nagyon rossz, vagy egyszerre a kettő. Tizedik osztályos koromban fogtam fel, hogy József Attila nekem szól, és ettől kezdve több éven át az ő verseivel keltem és feküdtem.

Persze, már azelőtt tudtam, hogy létezik József Attila. Olyan korban voltam gyerek, amikor az iskolában a kommunizmus divatja járta, és József Attilának a munkásmozgalom ihlette verseit szerették tanítani. Azokból én inkább csak az iszonyatot éreztem ki, és ahhoz nem igazán volt kedvem. Azt

gondoltam, József Attila dühös, meg nem értett ember, aki folyton a munkásokat ért igazságtalanságokon rágódik. Ami, valljuk be, a fiatal költőre egészen kis mértékben igaz. Amikor a „De szeretnék gazdag lenni” kezdetű versét tanultuk – ez volt az első József Attila-vers, amit ötödik-hatodik osztályban nekünk, a nyolcvanas évek derekán középiskolát végzőknek tanítottak –, igen komolyan értettem, mit jelent, hogy „egyszer libacombot enni”, mert tízéves létemre akkor még soha nem láttam libacombot, és jó ruhában sem jártam-keltem.

Ennek a versnek *Kedves Jócó* a címe. Amikor mi ötödik-hatodik osztályosok voltunk, magyarból, románból és matematikából évharmadi dolgozatot írtunk. Ezekre én általában elég keveset készítettem. Magyarból többek között a *Kedves Jócó* című József Attila-versről kellett írni. És én leírtam, hogy ezt a költő Jócó nevű fiútestvérének írta arról, hogy milyen rossz szegény gyerekként hányódni a világban.

Azóta tudom, hogy József Attilának nem volt fiútestvére. Jócó a költő nővérének, József Jolánnak a beceneve. Aki *A város peremén* címmel öccséről és Etus húgáról szóló önéletrajzi regényt írt. Akkor azonban gátlástalanul hasaltam, mint oly sokszor azelőtt és azután is az életben. Még mindig szégyellem magam, valahányszor ez eszembe jut.

Kedves Jócó!

1. *ső strófa*

De szeretnék gazdag lenni,
Egyszer libasültet enni,
Jó ruhába járni kelni,
S öt forintér kuglert venni.

2. *strófa*

Mig a cukrot szopogatnám,
Uj ruhámat mutogatnám,
Dicsekednék fűnek fának,
Mi jó dolga van Attilának.

1916–1917 [?]

József Attila, József Áronné Pócze Borbála és József Etelka 1919-ben

BORSODI L. LÁSZLÓ

József Attilám

(Három medália)

1. / Középiszolás diák vagyok a csíkszeredai Márton Áron Gimnáziumban. És irodalomórán megszólal tanárnőnk tolmácsolásában a *Tiszta szívvel*: „Nincsen apám, se anyám...”, se isten, se haza, se bölcső, se szemfedő, se csók, se szerető. Leltár a semmiről: hogy ez sincs, az sincs, semmi nincs! Ebből a sok semmiből akkor az fáj, hogy se csók, se szerető! Ami ebből a versből megmaradt, és több mint három évtizede velem van, az a kétféle előadásmód, ahogyan Csutak Judit tanárnő tolmácsolta a művet, amely egyszerre tanított sírni, panaszkodni és lázadni. Hogy nincs értelme, az más kérdés, de lehet, szabad ezt tenni. A költészet nyelvén. És ez micsonda lehetőség, szabadság!

2. / Szintén középiskola, szintén irodalomóra. A *Medáliák* következnek. Első olvasásra semmit nem értek belőle: „Elefánt voltam, jámbor és szegény, / hűvös és bölcs vizeket ittam én, / a dombon álltam s ormánnyal ott / megsímogattam a holdat, a napot, // és fölnyujtottam ajkukhoz a fát, / a zöld cincért, a kígyót, a kovát, - / most lelkem: ember - mennyem odavan, / szörnyű fülekkel legyezem magam - -”. Második olvasásra ugyanannyit értek meg. Vagyis semmit. És következik a harmadik, a negyedik és a ki-tudja-még-hányadik olvasás. Hogy ki voltam én? Hogy mit simogattam? (Ez azért sokat elárul akkori irodalom[ne]értésemről...) És aztán lassan-lassan megszületik valamiféle drámai felismerés: hogy talán elefántnak lenni jobb volt, a természettel harmonikus egységben élni, szabadon lebegni a mítoszok, mesék világában, mert az emberré válás egyet jelent a tudattalan, gyermeki állapotból való kiszakadással, a bűnbeeséssel. És mégis, mégis: hogy mindennek tudatában lehetünk, hogy

Tiszta szívvel

Nincsen apám, se anyám,
se istenem, se hazám,
se bölcsőm, se szemfedőm,
se csókom, se szeretőm.

Harmadnapja nem eszek,
se sokat, se keveset.
Hűsz esztendőm hatalom,
hűsz esztendőm eladom.

Hogyha nem kell senkinek,
hát az ördög veszi meg.
Tiszta szívvel betörök,
ha kell, embert is ölök.

Elfognak és felkötnek,
áldott földdel elfödnek
s halált hozó fű terem
gyönyörűszép szívemen.

1925. március

megtanulhattunk és képesek vagyunk gondolkodni, az elkerülhetetlen emberre válás gyötrelméért hálasak lehetünk ... Istennek – és persze József Attila költészetének.

3. / Középiszokai tanárként a 2000-es évek elején. Kezdő tanár vagyok ekkor ugyanabban az iskolában, ahol korábban diák voltam. Kissé másfajta irodalomértéssel. Kezdő tanár, ráadásul szerelmes. Nagyon. Nagyon fáj. Nem! Majd csak később. Hogy kezdő tanár szerelmes, nem tartozik a diákjaira, nem szabad, nem szabadna kiderülnie. Ám amikor órán József Attila *Ódájának* azt a részét olvassa fel, hogy „Szeretlek, mint anyját a gyermek, / mint mélyüket a hallgatag vermek, / szeretlek, mint a fényt a termek, / mint lángot a lélek, test a nyugalmat! / Szeretlek, mint élni szeretnek / halandók, amíg meg nem halnak”, akkor nemcsak a felolvasó lelkiállapotából éreznek meg valamit a tanulók, hanem – ami a fontosabb – megéreznek és megértenek valamit a szerelem és főként a költészet természetéből. És ami bennem a költői szó révén életre kelt, formát kapott, az bennük folytatódott, megtapasztalva, hogy a vers nem csupán irodalom, hogy az irodalom nem pusztán szöveg, hanem jóval több annál. Hogy mi? A válasz ott van, vagy éppen most születik meg benned, kedves Olvasó. József Attila költésze (is) megtanítja ezt meghallani, magadban létrehozni, csak jól figyelj, és tégy érte!

Borsodi L. László: 1976-ban született Csíkszeredában, költő, irodalomtörténész, kritikus, tanár

1924

Fancsal Kinga:
2000-ben született
Marosvásárhelyen, költő

FANCSALI KINGA

Én nem ilyennek képzelttem a rendet

József Attila *Tüntetés* és *Levegőt!*
című verseiről

Mivel nehezen tudtam dönteni, így egy helyett két József Attila-verseket is szeretnék a Cimborák olvasóinak figyelmébe ajánlani: a *Levegőt!* és a *Tüntetés* címűeket. Ezek

kevésbé ismertek, ám annál inkább olvasásra érdemesek, és párhuzamba állítani a két szöveget hasonlóan izgalmas, mint külön-külön olvasni őket. A *Tüntetés* című szöveget József Attila 1924-ben írta meg, míg a *Levegőt!* több, mint tíz évvel később, 1935-ben született, ez a két szöveg hangvételén erősen érződik is. Számomra jó néhány éve már József Attila politikai versei fontosak, amelyek ugyanannyira gyönyörűek és szívfájdító tudnak lenni, mint a szerelmes versei (elég, ha csak a *Tiszta szívvelre* gondolunk). Ebben a két szövegben is ott munkál a teni akarás, hiszen József Attila már egészen fiatalon politikailag elkötelezett volt (emiatt lehetetlenítik el később a tanári pályáját is). Ez a hév és lendület sugárzik a *Tüntetés* című versből, amely a megvadult, éhes gyármunkások tömegének útját írja le, ahogyan küzdenek az elnyomás ellen, az ellen a jólét ellen, amely őket szegénységben, nyomorban tartja. Ennek a tömegnek, a „fölséges égháborúnak” része a költő is, aki munkáscsaládból származik, nélkülözésben, árvaságban cseperedik fel, most pedig tette készen tart a tüntető tömeggel. Szembetűnő a felsza-

badulás utáni vágy, a közös erő, amely az embertömegben rejlik. Ehhez képest a *Levegőt!* már sokkal kiábrándultabb, de itt is az egység, az emberek egymáshoz tartozása áll a középpontban. Erőteljesen jelenik meg az idegenségtapasztalat, és ez szöges ellentéte a mindent maga alá gyűrő tömeg képének, amely a *Tüntetés*ben megjelenik. Itt már nincs erő a közösségben, csak egymástól elidegenedett és rettegő, magányos emberek vannak, akik cselekvésre képtelenek egymás nélkül. Csalódottság hatja át a verset, a társadalmi létezés kínja, hiszen hiába nőtt fel a költő, továbbra is elnyomás, az idegenség a valósága, ezt ki is fejezi többször: „Én nem ilyennek képzelttem a rendet.” De még mindig az elnyomás alóli felszabadulásban látja a kiutat, egy új világban, bár ez az új világ, új rend a 1930-as évek szélsőjobboldali fordulatával egyre távolabbinak tűnik. Így zárja a verset: „Jöjj el, szabadság! Te szülsz nekem rendet, / jó szóval oktasd, játszani is engedd / szép, komoly fiadat!”

Hogy miképpen olvassuk a két szöveget? Nem szükséges megválaszolni, sőt még feltenni sem azt a kérdést, hogy „mire gondolt a költő?” A költészet-hez a legjobb asszociatív módon közelíteni, igyekezzünk a képeket látni magunk előtt, aztán hagyjuk, hogy ezek a látványok vezessenek végig a verseken kézen fogva bennünket. Az értelem kibomlik úgyis, mint egy kövér gombolyag, és mindenki találhat olyan témát, élményt, érzést, amelyekkel kapcsolódni tud a szöveghez, legyen szó akár egy tüntető tömeg erejéről, az egymás felé fordulás szépségéről, akár a kiábrándultságról, a renndel kapcsolatos elégedetlenségről, az idegenség érzéséről. Ez a kapcsolódás a legfontosabb és a legjobb élmény József Attila verseiben is.

Tüntetés

Kiszaladt a vér ereinkből
S most az utcákon nyargal végig.
Ime, eljöttek a gyárkémények
Szikrát lehelő arkangyalai,
Hogy visszavívják a pokoltól
Ádámot és Évát.

Szánkából sistersgő meteorok hullnak
És a rendőrök szelíd testvéreink,
Kiáltások tarka pántlikákkal
Kontyot kötnek a hajadon jövőre.

Hát hol az a tenger, amelyik
Ily kedvvel ringatna gyönyörű hajót,
Mint ez a kormos és éhes tömeg
A lelkesedés karcsú suhanását,

Hol az az évszak, amelyik
Ily remek virágot tűzne ki a földre,
Hol az az égbolt, amelyik
Ily erős karokkal ölelné a földet,
Hol az a vaskapu, mely nem olvadna széjjel
Ekkora nagyszerű hévség előtt?!

Micsoda fölséges égháború
A külön lábak együttes dobbanása!
Ilyen pompás ütések alatt
Szénné sajtolódna erdő, mező.
Az ég ekhóját mellünk visszadobja
És minden bezárt, pókhálófödte ablak
Csörömpölve darabokra pattan.

1924 nyara

Levegőt!

Ki tiltja meg, hogy elmondjam, mi bántott
hazafelé menet?
A gyepe éppen langy sötétség szállott,
mint bársony-permeteg
és lábom alatt álmatlan forogtak,

ütött gyermekként csendes morogtak
a sovány levelek.

Fürkészve, körben guggoltak a bokrok
a város peremén.

Az őszi szél köztük vigyázva botlott.
A hűvös televény
a lámpák felé lesett gyanakvóan;
vadkacsa riadt hápogva a tóban,
amerre mentem én.

Épp azt gondoltam, rám törhet, ki érti,
e táj oly elhagyott.
S im váratlan előbukant egy férfi,
de tovább baktatott.
Utána néztem. Kifoszthatna engem,
hisz védekezni nincsen semmi kedvem,
mig nyomorult vagyok.

Számon tarthatják, mit telefonoztam
s mikor, miért, kinek.
Aktákba írják, miről álmodoztam
s azt is, ki érti meg.
És nem sejtetem, mikor lesz elég ok
előkotorni azt a kartotékot,
mely jogom sérti meg.

És az országban a törékeny falvak
– anyám ott született –
az eleven jog fájáról lehulltak,
mint itt e levelek
s ha rájuk hág a felnött balszerencse,
mind megcsörren, hogy nyomorát jelentse
s elporlik, szétpereg.

Óh, én nem így képzelttem el a rendet.
Lelkem nem ily honos.
Nem hittem léte, hogy könnyebben tenghet,

aki alattomos.
Sem népet, amely retteg, hogyha választ,
szemét lesütve fontol sanda választ
és vidul, ha toroz.

Én nem ilyennek képzelttem a rendet.
Pedig hát engemet
sokszor nem is tudtam, hogy miért, vertek,
mint apró gyermeket,
ki ugrott volna egy jó szóra nyomban.
Én tudtam – messze anyám, rokonom van,
ezek idegenek.

Felnöttem már. Szaporodik fogamban
az idegen anyag,
mint szivemben a halál. De jogom van
és lélek vagy agyag
még nem vagyok s nem oly becses az irhám,
hogy érett fővel szótlanul kibírnám,
ha nem vagyok szabad!

Az én vezérem bensőmből vezérel!
Emberek, nem vadak –
elmék vagyunk! Szívünk, mig vágyat érlel,
nem kartoték-adat.
Jöjj el, szabadság! Te szülsz nekem rendet,
jó szóval oktasd, játszani is engedd
szép, komoly fiadat!

1935. november 21.

1930

1932

NAGY ZALÁN

Egy versről, kutyafuttában

Mit tehetünk egy olyan világban, amelyben visszafordíthatatlan károkat okoztunk otthonunkban, a Föld bolygón? Van-e közös jövőnk a minket körülvevő élővilággal, és ha igen, mennyire tudunk kapcsolódni hozzá? Képtelenség ilyen összetett kérdésekre néhány mondatban vagy úgy egyáltalán felelni, az viszont biztos, hogy József Attila már 1924-ben tudott valamit a dolgról: le kell menni kutyába!

A *kutya* című vers az említett évben íródott. Senki sem szereti, ha magyartanárosan faggatják: „miről szól ez a vers?”, „mire gondolt a költő?” Gondolta a kutya, talán ebből indult ki József Attila, amikor a kutya és az ember közös sorsát próbálta megfogalmazni. Nem von erőltetett párhuzamokat ember és állat között, csupán megfigyeli mindkettő esetlenségét, világbavettségét: „Egyszer csak előbúvik / Nappali rejtekéből, / Belőlünk, / Az az oly-igen éhes, / Lompos, lucskos kutya / És Istenhulladékot, / Istendarabkákat / Keresgél.” Ezzel az idézettel rögtön a vers zárlatához érkeztünk, lelőve a „poént”: ugyanúgy él kutya és ember, végső soron osztoznak vágyaikon, együtt tapasztalják meg a súlyos fizikai és lelki világot. Nevezzük

Istennek: éhezünk magyarázatokra, éhezünk nyugalomra, dolgokra, amelyekbe kapaszkodhatunk ebben az egyre bonyolultabb és szétcincáltabb világban. Ha másképp is éheznek, ahogyan az éhező emberből elő tud bújni a kutya, úgy az éhező kutyából is az ember: „Tö-mött, sóhajtó templomok / Laktak a szemében / S kenyérhéját, miegymást / Keresgél.”

József Attilának nem célja abszolút igazságokat szajkózni, csupán felhívja a figyelmet a létezésre. Ebben a korai versében, amelyet 22 évesen írt, már felteszi a kérdéseket, amelyek az egész költészetét végigkísérték. Magunkra vagyunk-e hagyva? Ha igen, ki hagyott magunkra, és miért? Ha nem, ki volt itt velünk mindvégig? Az biztos, hogy a *kutya* elolvasása után a híres szólásnak újabb mélységeire ismerünk rá: a kutya az ember legjobb barátja.

Nagy Zalán: 2003-ban született
Marosvásárhelyen, költő

A kutya

Oly lompos volt és lucskos,
A szőre sárga láng,
Éhségtől karcsú,
Vágytól girhes,
Szomorú derekáról
Messze lobogott
A hűvös éji szél.
Futott, könyörgött.
Tömött, sóhajto templomok
Laktak a szemében
S kenyérhéját, miegymást
Keresgél.

Úgy megsajnálom, mintha
Belőlem szaladt volna
Elő szegény kutya.
S a világból nyüvötten
Ekkor mindent láttam ott.

Lefekszünk, mert így kell,
Mert lefektet az este
S elalszunk, mert elaltat
Végül a nyomorúság.
De elalvás előtt még,
Feküdvén, mint a város,
Fáradtság, tisztaság

Hús boltja alatt némán,
Egyszer csak előbúvik
Nappali rejtekéből,
Belőlünk,
Az az oly-igen éhes,
Lompos, lucskos kutya
És Istenhulladékot,
Istendarabkákat
Keresgél.

1924 első fele

GYÖRFI KATA

olvasni =
bámészkodni

A versolvasás magányos fantáziagyakorlat, mint amikor gyerekkorunkban eljártsszuk, hogy valaki más vagyunk, vagy mint amikor videójátékozunk, és a digitálisan felépített világban vagyunk az a karakter. Mintha benyomnánk a gombot, és

képesek lennénk kiegészíteni, és teljesen valóságárvá tenni magunk előtt a pixelekből összeállt világot. Ez a képzelőerő. Verset olvasni olyan, mintha a költő megfogná a kezem, és végigvezetne egy szavakból felépített filmen vagy képen, aminek az alkotóelemeit én képelem el, az én fantáziám szüleményei. Nincs helyes vagy helytelen kép, egy verset nem lehet rosszul elképzelni, és mielőtt elérnénk oda, hogy megértünk egy verset, mindennél izgalmasabb, és jobb jötték: elképzelni.

Ezt a fantáziálást pedig lehet fejleszteni, gyakorolni és mint mindenhez ebben az életben, ahhoz, hogy a fantáziánkat akármikor be tudjuk kapcsolni, és a legbátrabb helyekre elvigyen minket, időre van szükség. Az egyik legjobb gyakorlat például olvasás közben megállni, és elbámészkodni egy-egy, talán elképzelhetetlennek tűnő hasonlaton. Belekapaszkodom abba a szóba, amit a legjobban ismerek, és hagyom a belső hangot előhúzni mindent, ami eszembe jut róla.

„Már régesrég rájöttem én,
kételtű vagyok, mint a béka.”

Kételtű, béka? Milyen lehet békának lenni? Az egyik pillanatban vizenyős bőrrrel szárítkozom, napozom a levegőben, és aztán hopp, a víz alatt úszkálom és lélegzem. Milyen lehet a víz alatt levegőt kapni? Ugyanúgy lenni, mint ahogy én most szuszogok... de a víz alatt.

„A zúgó egek fenekén
lapulok most, e költemény
szorongó lelkem buboréka.”

Zúgó egek... vihar... lapulás... A vihar hangos és erős, rángatja a fákat, s mindent, ami mozog: zaklatott állapot. Én mikor voltam zaklatott utoljára? Milyen érzés az? Fel tudom idézni a testemben azt az állapotot? Hagyok időt magamnak újra átélni. És ha megvan, elképelem, hogy a buborék szóban, a b vagy az o betűben védve vagyok attól az állapottól, mert ne felejtsem el, hogy ez csak a fantáziám, valójában nem vagyok zaklatott, valójában csak verset olvasok.

József Attila versei nekem nagyon intenzív fantázia-gyakorlatok, mert talán ő maga is egy érzékeny és intenzív ember lehetett, aki mélyen átélte a világot, és úgy képelem, sokat volt egyedül, sokat volt a képzeletében. És a versei, ha nem is értek mindig mindent belőlük, olyan helyekre visznek magamban, ahol szívesen bámészkodom, ahol szívesen töltök időt.

(Már régesrég...)

Már régesrég rájöttem én,
kételtű vagyok, mint a béka.
A zúgó egek fenekén
lapulok most, e költemény
szorongó lelkem buboréka.

Gondos gazdáim nincsenek,
nem les a parancsomra féreg.
Mint a halak s az istenek,
tengerben és egekben élek.

Tengerem ölelő karok
meleg homályu, lágy világa.
Egem az ésszel fölfogott
emberiség világossága.

1937. január

JÓZSEF ATTILA

Kultúra

A virág elfáradt szagosodni.
Unta,
hogy mifénének tettük asztalunkra.
S igyekezett árnyékot vetni,
nagyobb, mint a kertben
s elfáradt, ha nem néztünk oda.

De észrevettem.

1926 ősze [?]

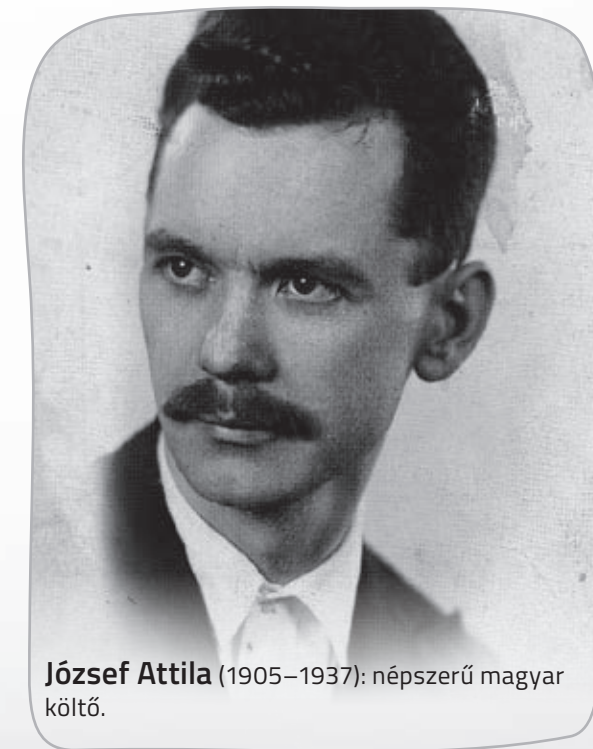
Hatodik éve ajánlok havonta szebbnél szebb verseket a *Cimbora* olvasóinak figyelmébe, de csak mostanában derült ki, hogy József Attila mindeddig kimaradt a „szórásból” – Arany Jánossal együtt. Pont az a két költő, akiket szinte napi rendszerességgel előveszek! Vajon miért „mellőztem” őket? Nem vagyok pszichológus, csak spekulálni tudok ez ügyben, de valószínűleg úgy gondolhattam, hogy József Attilát és Arany Jánost mindenki ismeri, szó szerint ott vannak a génjeinkben, nem szorulnak bemutatásra egy-egy vers erejéig sem. 2025. április 11-én viszont kerek József Attila-évfordulót ünneplünk (120 éve született a költő), olvassunk el tehát egy szintén évfordulás-nosztalgiazós verset – mármint számomrailyent. Személyes történet következik, előre is elnézést kérek, ha netán ellágyulna a hangom.

35 éve, 1990 őszén négyen költöztünk be a kolozsvári Műszaki Egyetem Mărăști negyedbeli bentlakásának egyik szobájába: a marosvásárhelyi B. A. (az Alexandru Papiu Ilarian Gimnáziumból), a szentegyházai D. M. A. (a csíkszeredai Márton Áron Gimnáziumból), a nagygalambfalvi Sz. L. (a székelyudvarhelyi Tamási Áron Gimnáziumból), illetve jómagam (szintén a Tamásiból). A 90-es évek eleji nagy kavarodásban természetesen egyikünk se maradt a Műszaki Egyetemen, de nem is ez a lényeg, hanem az, hogy a Mărăști-ben nemcsak ittunk, hanem néha beszélgettünk-vitatkoztunk is. Nagyon hamar kiderült, hogy négyünk közül D. M. A. a legolvasottabb, s míg én Ady mellett kardoskodtam, őneki József Attila volt a kedvence. És persze nem a tananyagban szereplő, agyontanult verseket idézgette, hanem például a *Kultúra* című kis gyöngyszemet.

Elképzelhetőnek tartom, hogy egy-egy diáknak még ma is szavalnia kell iskolai ünnepségeken – és azt is, hogy

van olyan diák, aki eléggé unja a színpadon való szereplést. De ha már ott van a pódiumon, igyekszik „kivágni a rezet” a nép előtt – azaz: igyekszik „nagyobb árnyékot vetni”, mint természetes közegében, a barátaival cseverészve. S ha végre véget ér az iskolai ünnepség (s a nép már nem figyel), szavaló diákunk megkönnyebülten („fáradtan”) szuszsan fel. Én mindenestre így is „le tudom fordítani” magamnak József Attila *Kultúra* című versét. Mindössze a virágot kell behelyettesítenem egy szavaló diákkal, az asztalt egy színpaddal stb.

Nem kizárt, hogy D. M. A. barátomnak is szavalnia kellett ilyen-olyan verseket az átkos Ceaușescu-rendszerben, ezért tetszik neki ennyire a *Kultúra* (majd megkérdezem tőle). Tényleg remek kis vers – no de hol van például a *Mamához képest?! „Én még őszinte ember voltam, / ordítottam, toporzékoltam. / Hagyja a dagadt ruhát másra. / Engem vigyen föl a padlásra...”* Ha pisztolyt tartanának a fejemhez, akkor se tudnék mást mondani: a *Mamánál* szebb verset soha senki nem írt a magyar irodalomban.

József Attila (1905–1937): népszerű magyar költő.

HORVÁTH BENJI

Költő, műfordító, szerkesztő, slammer, énekes. 1988-ban született Marosvásárhelyen. Ötödik verseskötete, az *Emlékmű a jövőnek 2022*-ben jelent meg a budapesti Jelenkor Kiadónál.

Damian és a csillagok tánca című disztópiáját 2023. novemberi lapszámunktól közöljük folytatásokban.

Orbán Eszter fotója

Damian és a csillagok tánca (14.)

Édesanyám rózsafája

A walkie-talkie-t a sztánai őszere vette neki az apja ötéves korában. Valamilyik ősi kalotai teleses család örökségéből kerülhetett elő. Apjával egyik kedvenc játékszerük lett belőle, órát töltöttek el Kalota erdőiben, dombokon-hegyeken kalandozva, vadakra lesve, feltérképezve mindenféle kis barlangot, patakot, ösvényt és zugot. Mindig külön utakon indultak el, és a walkie-talkie segítségével találtak vissza egymáshoz. Hamar megtanult tájékozódni, figyelni a részletekre a legidegenebb környezetben is.

Aztán tizenöt éves korában inasmunkát vállalt a sztánai szárazdokknál – mindig is gépészmérnök szeretett volna lenni –, és elköltözött otthonról. Onnantól az ezeréves walkie-talkie, ez a történelem előtti szerkentű, amelyet Hao és apja, Johann ezerszer szétszerelt és összerakott, a szüleivel való hétköznapi kommunikáció szokatlan, de praktikus eszközévé vált. Valamivel izgalmasabbá és különlegesebbé tette a szüleivel való viszonyát. Olyan volt, mint egy játék, amely csak az övék, de ebben a játékban benne volt az élet. Anyja, Chun Lin is kicsivel közelebb került így hozzá, sokszor vele is hosszú beszélgetéseket folytatott le az ősi eszközön.

Néhány hete jött a hír, hogy Serenitast Azar segítségével elfoglalta Rumia és Salomé, és hogy Világföderációt akarnak létrehozni. A régi és új szabadságharcosok, akik az elmúlt évszázadokban mindenhol felléptek a régi kolonialisták elnyomásai ellen a galaxisban, gyülekezni kezdtek Kalotán, hogy megszervezzék az Ellenállást.

Egyik nap Chun Lin meglátogatta fiát a dokknál, és megkéri, hogy sétáljon vele egyet. Séta közben elmondja neki, hogy a világ most nagyon gyorsan meg fog változni, és legyen mindenkor készenlétben, mert egyszer megtörténhet, hogy a walkie-talkie-n azt fogja hallani: menekülniük kell innen.

*

Hirtelen nagy dörgés rázza meg az utcát, a szárazdokok dél nyugati sarkában felrobban valami. A rumiai örök egymásra néznek, aztán a következő pillanatban otthagyják a dokk főkapuját, és sietve megindulnak a robbanás irányába. Johann és Katalin felkarolja Kait, miközben Chun Lin int Mercédesnek és Dombi Gidónak, hogy induljanak, ő fedezi őket.

Hao két kollégájával várja őket a Mononokénál, akiket úgy mutat be, mint Andrej és Boglár. Mindannyian felszállnak a hajóra. Amint elhagyják a bolygó légkörét, azonnal üldözőbe veszi őket két azari vadászajó. Dombi Gidó vigyorogni kezd. Áron, a mechanikus kecskegida segítségével utasítja utasait, hogy kössék be magukat. Amikor ez megtörténik, Gidó manőverezni kezd a Mononokéval, ugrabugrálni az űrben, mint egy igazi, nyughatatlan kecskegida. Katalin és Mercédes értetlenül néznek egymásra. Egy néma kisfiú kezébe tették az életüket csak azért, mert a ravasz Káldeus azt mondta, bízzanak benne, ő a galaxis legjobb pilótája. Az alig tizenegy éves pilóta pedig szemmel láthatóan piszokol élvezi a helyzetet.

Hogy pontosan mi történik, azt Mercédes és a többi utas alig fogja fel, ahogy azari üldözőik se értik. Azt látják, hogy a Mononoke apró, sorozatos kvantumugrások sorozatát hajtja végre, vagy valami ilyesmit: hol előttük, hol mögöttük, hol egy kicsivel odébb tűnik fel az űrben, valamennyire megvezeti őket, aztán hajsza közben megint eltűnik, hogy felbukkanjon teljesen máshol. Aztán Mercédes arra lesz figyelmes, hogy a képernyőkön folytatódik ez a tánc, de érzi, hogy valójában a Mononoke már nem manőverezik, visszatért a mesterséges gravitáció, és lassan siklanak valamerre. Az azariak pedig tovább hajszolják az ugrádozó kecskegida-illúziót. Valamiféle hologramokat hagyhatott maga mögött a Mononoke minden kis ugrásnál, gondolja Mercédes, és utána már csak azokat kergeti az ellenség, miközben a Mononoke csendesen elsurran.

Amint elég távol kerülnek, Mercédes feláll a székből, és odalép Gidóhoz. Kérdésére Áron elmagyarázza, hogy valóban hologramok voltak, amelyeket úgy mond eldobott a Mononoke különböző pontokon, és úgy sikerült elsurrannia, hogy közben egy újfajta lopakodó technológiát is kifejlesztett annak

idején Dolores, amit először a Mononokén próbált ki: szinte láthatatlanná tud válni a hajó. Mire a hologramok kihunynak, és az azariak rájönnek, hogy át lettek verve, a Mononoke már fel is szívódik a kalotai rendszerből.

*

Arbora története a természet diadalának története. Azon kevés világok egyike, ahol soha nem sikerült igazi kolóniát alapítani. Akik a bolygón éltek és élnek, egytől egyig tudták és tudják: csak azért élhetnek itt, mert az Erdő megengedi nekik.

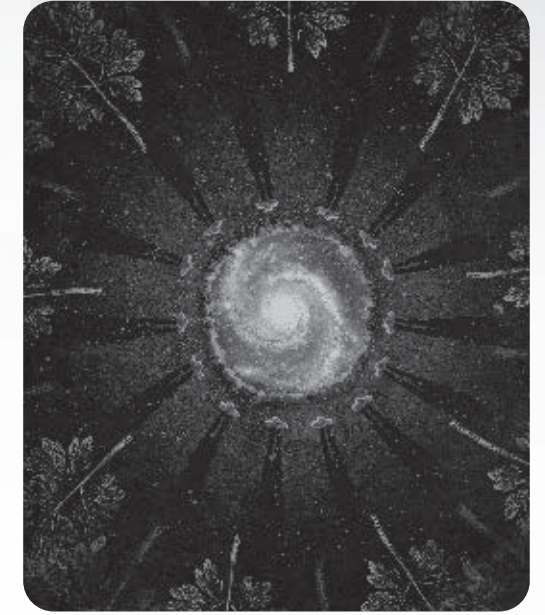
Pedig az első kolonialisták számára ígéretes kincsnek tűnt ez a természetes erőforrásokban és anyagokban bővelkedő bolygó. Csakhogy minden banya, minden faüzem, minden mezőgazdasági berendezkedés kudarcba fulladt és tönkrement alig egy év leforgása alatt. Az erdő néha egyetlen éjszaka leforgása alatt benőtte, felforgatta és megfojtotta azt, amit ember odaépített, megtisztított, megmunkált. Hamar elterjedt a kolonialisták között az *elátkozott bolygó* elnevezés. Az idehozott munkások folyamatosan elkallódtak, eltűntek, beköltöztek a vadonba, kis közösségeket alapítottak. A FENDE (Földi Egyesült Nemzetek és Korporációk Demokrata Egyesülete) kiküldött hadseregei előtt bezárult az erdő, megbolondultak az iránytűk, radarok és egyéb tájékozódási vagy kommunikációs műszerek, hiába próbálták elfogni meglépett munkásaikat, fáradtan, éhesen és eredmény nélkül tértek vissza hajóikhoz minden alkalommal. Egy idő után a FENDE feladta, és elhagyta a bolygót.

Akik itt maradtak, idővel öt kisebb várost alapítottak, ahol összehangolták életüket az Erdővel. Mások kisebb közösségekben vagy egyedül éltek a vadonban. Köztük voltak a rejtélyes imayák, akik közvetlen kapcsolatot ápoltak Aru Aruval és egyéb kozmikus erőkkal. Ahogy teltek az évszázadok, az imayák elterjedtek a galaxisban, és magukkal vitték az arbora természetkultuszt. Sokan boszorkányoknak, fekete mágusoknak vagy gonosz sarlatánoknak nevezték őket, mások pedig egy rejtett világ bölcs őrzőit látták bennük.

Több mint ezer évvel később az új, egyetemes időszámítás 923. éve hatodik hónapjának tizenötödik napján két csillagközi űrhajó száll le Novo Cluj határában, a földalatti szárazdokknál: az azari misztikus kereskedő, a Káldeus hajója, az Ahura Mitra, valamint a Mononoke. Négy másik hajó parkol ott: Ben Sawada hajója, az Egér, Dolores Lima hajója, a Niké, Gitana Angelica Moldovean hajója, a Kisgyilkos, illetve az Árnyék, Mercédes Lima korábbi hajója. Egy új történet veszi kezdetét azon a napon, amelyet később a galaxis minden kis szegletében mesélni fognak: az arbora ellenállók története. Fejvadászok, költők, gyermekek és páriák története. A szabadság története.

*

Hatalmas tüzet raknak este, előkerülnek a borok és az aranyzsálya, mindenki ünnepli a találkozást és a tény, hogy megmenekültek, és hogy egy pillanatra minden rendben lehet. Damian boldognak érzi magát. Ahogy anyja magához öleli, minden haragja elpárolog, nem is nagyon bír megszólalni percekre keresztül. Alig látják egymást a könnyektől. Mindenki egyszerre sír és nevet. Damiant estére folyton egy-egy random szeretet-hullám veszi birtokába, hirtelen másképp látja apját, Dolores nénit és Nunut is: ők is egy náruk fényekkel nagyobb, rettentés világ kiszolgáltatott és sokszor tehetetlen játékosai,

akik a maguk módján próbálják a legjobbat kihozni magukból és szeretteikből. Ahogy apja gyermeki örömét látja, amikor anyjával megfogják egymás kezét, arra döbben rá, hogy mennyire együttérez vele, hogy mennyi mindent fel kellett áldoznia értük. Hogy mennyire egyedül lehetett.

Az este nagy részét Stefannel, Gítával és Nunuval tölti, időközben csatlakozik hozzájuk Hao, Dombi Gidó és tolmácsa, a mechanikus Áron, valamint Hao szülei, Johann és Chun, akiről Damian hamar megtudja, hogy költők és írók. Ben Sawada, Mercédes és Dolores néni végtelen, heves beszélgetést folytatnak a tűz másik oldalán, egy hatalmas tölgyfa alatt. Egy idő után leül melléjük a Káldeus, Katalin és Kai. Sokat nevetnek mindannyian. Damian az este egy pontján megkérdezi Gítát, hogy valóban akkora tolvaj-e, hogy őt is meglopná. Gíta előbb egy kicsit zavarba jön, aztán hangosan nevetni kezd, majd oldalba böki Nunut:

– Te diló benga, miket mondasz rólam, hogy hullna ki a szemed!

Amikor Hao barátai zenélni kezdenek, Damian úgy érzi, valami körbeért benne. Hogy bármi jöhet ezután, jelen pillanatban élete káosza és fájdalma nemcsak az övé, hanem mindenkié, aki itt van, közös a káosz, és közös a fájdalom, és ez csodálatos. Miközben Boglár játszani kezd a hegedűn, Damian rádöbben, hogy hosszú évek óta, talán azóta, hogy apja elment, nem érezte otthon magát. És tudatosul benne, hogy most itthon van, miközben Andrej szívszorogató hangja kísérni kezdi a hegedűszót:

*Édesanyám rózsafája engem nyílt utoljára,
Bár sohase nyílt volna, maradtam volna bimbóba.
Én vagyok az, aki nem jó, fellejajtó-nyitogató,
Nyitogatom a felleget, sírok alatta eleget.
(folytatjuk)*

Michel Tournier (1924–2016) Goncourt-díjas francia író ifjúsági regényéből közlünk részleteket Szócs Imre fordításában. A Defoe *Robinsonja* ihlette *Péntek vagy a vad életben* a társát szolgálóként kezelő, nevelő, irányító, büntető Robinson végül rábízta magát Péntek természetes bölcsességére...

MICHEL TOURNIER Újramesélt Robinson

Péntek vagy a vad élet

(Vendredi ou la vie sauvage) – 7. rész

Az új élet

Az élet nagyjából visszatért a megszokott kerékvágásba. Robinson továbbra is a sziget teljhatalmú kormányzójának szerepét játszotta, Péntek pedig azt, hogy keményen dolgozik a civilizáció fenntartásáért. Csak Tenn nem játszotta meg, hogy egész nap heverészik. Ahogy öregedett, egyre kövérebb és lustább lett. Péntek felfedezett magának egy új szórakozást. Megtalálta, hová rejtette el Robinson van Deysse kapitány kis dohányos hordóját. Ahányszor csak szerét ejthette, behúzódott a barlangba pipázni. Ha Robinson felfedezi, kétségkívül szigorúan megbünteti, hiszen alig maradt némi dohány, ezért már csak nagyon ritkán engedte meg magának a dohányzás élvezetét.

Aznap Robinson lement a partra megnézni a fenékhorgokat, amelyek az apály miatt szárazra kerültek. Péntek hóna alá fogta a kis hordót, és elvonult a barlang mélyére. Éppen szívni készült egyet a pipából, amikor kiáltás és ugatás hallatszott a távolból. Robinson korábban ért haza, mint ahogy számított rá. Tenn csaholt. Éles csattanás visszhangzott, Robinson tehát elővette a szíját. Bizonyára észrevette, hogy a kis hordó eltűnt a helyéről. Péntek felugrott, és elébe sietett a rá váró büntetésnek. Hirtelen megtorpant: mit csináljon a pipával, amelyet még mindig a kezében szorongat? Teljes erőből behajította a barlang belsejébe, ahol a puskaporos hordók sorakoztak, majd bátran odaállt Robinson elé. Robinsont majdnem szétvetette már a düh. Amikor megpillantotta Pénteket, ütésre emelte a korbácsolat. Ebben a pillanatban repült az égbe a negyven puskaporos hordó.

A barlangból lángörvény tört elő. Robinson érezte, hogy megemelkedik, viszi valami, és mielőtt elveszítette az eszméletét, látta, hogy a barlang bejárata fölött emelkedő sziklák úgy gurulnak egymáson, mint valami építőkövek.

Michel Tournier

Amikor kinyitotta a szemét, egy arcot pillantott meg maga fölött. Péntek bal kézzel a fejét tartotta, jobb tenyeréből friss vízzel próbálta itatni, de Robinson összeszorította a száját, és a víz végigcsorgott a szakállán és a mellén. Az indán mosolygott, és amikor látta, hogy Robinson megmozdul, felállt. Ettől a mozdulattól ingének egy része és nadrágjának a bal szára cafatokká szakadva, megfeketedve a földre hullott. Kitört belőle a nevetés, és néhány mozdulattal megszabadult ruhájának többi maradványától is. Aztán felvett egy tükördarabot a törmelékhalomból, grimaszolva belenézett, és Robinsonnak nyújtotta, miközben újból kitört belőle a nevetés. Nem sebesült meg, de csupa korom volt, és szép szakállá félig leégett.

A ház fáklyaként lángolt. Az erőd falai beleomlottak a körülöttük futó árokba. Minden egyéb építményt romba döntött a robbanás ereje. A két férfi a romos helyszínt szemlélte, amikor százméternyire egy földoszlop tört fel, majd fél másodpercre rá egy hatalmas robbanás ismét a földre lökte őket. Ezt nyomban kavics- és gyökéreső követte. Az a puskaporos hordó volt, amelyet Robinson az út alatt ásott el gyújtózsínórral, hogy távolról is fel lehessen robbantani.

A barlang bejáratát sziklahalom torlaszolta el. Egyik szikladarab hegyesen emelkedett az egész zűrzavar fölé, pazar kilátást kínálva a szigetre és a tengerre. Robinson körülnézett, és

arany fűrtök borították a koponyáját. Ettől egy csapásra sokkal fiatalabbnak tűnt, mintha csak Péntek testvére volna.

Figyelte, hogyan ténykedik Péntek, és neki köszönhetően megtanulta, hogyan kell élni a Csendes-óceán egy lakatlan szigetén. Péntek hosszú órákat töltött nyilak és nyílvevesszők készítésével. Előbb egyszerű nyilakat fabrikált a leghajlékonyabb fák ágaiból, mint amilyen a szantál, a mogoró, a copaiba, az amarantfa. Majd chilei technikát alkalmazva

gépiesen szedegetni kezdte a földről a tárgyakat, amelyeket a barlang kiokádott magából, mielőtt a törmelék elzárta volna. Volt ott elcsavarodott csövű puska, lyukas zsák, szakadt kosár. Péntek követte a példáját, de ahelyett, hogy a pálmafa alá összegyűjtötte volna az összeszedett tárgyakat, teljesen összetörte őket. Robinson nem avatkozott közbe, de azért összerezsent, amikor látta, ahogy szétszór egy üst alján csodával határos módon megmaradt maréknyi búzát. Leszállt az este, végre találtak egy épen maradt tárgyat – a messzelátót –, amikor felfedezték Tenn kutya tetemét egy fa tövében.

Robinson a holdat nézte a cédrus fekete ágai között, és gondolkodott. Minden, amit megvalósított a szigeten, az ültetvények, a nyáj, az épületek, az összes felhalmozott készlet, minden odalett Péntek hibájából. És mégsem haragudott rá. Az igazság az, hogy már régóta elege volt ebből a vesződéses és unalmas szervezésből, de nem volt hozzá bátorsága, hogy véget vessen neki. Mostantól mindketten szabadok voltak.

Péntek új közös életüket szieszták hosszú sorával kezdte. Napokat töltött liánokból font függőágyában, amelyet két palma közé kötött ki a tengerparton. Olyan mozdulatlanul fektült, hogy a madarak egész közel szálltak le mellé a faágakra. Ekkor fűvöcsővel célba vette őket, és este Robinsonnal együtt megsütötték a zsákmányt. A lehető leglustább módja volt ez a vadászatnak. Robinsonnál is teljes átalakulás vette kezdetét. Azelőtt nagyon rövidre, szinte kopaszra nyírta a haját, ellenben a szakállát hosszúúra növesztette, amitől egészen nagyapás lett. Most levágta a szakállát, amelyet amúgy is megperzselt a robbanás, haját pedig hosszúúra növesztette,

többféle fát használt fel, ezek a nyilak tartósabbak és erősebbek lettek.

Robinson végül megértette: nem az a célja, hogy erős és pontos lövedéket alkosson, és hogy madarakat, nyulakat terítsen le azzal. Nem, ami igazán érdekelt, az volt, hogy a nyilak minél messzebbre repüljenek, és minél tovább maradjanak a levegőben. Nem azért röptette azokat, hogy állatokat öljön, hanem hogy gyönyörködhessen bennük, ahogy lebegnek az égen, akár a sirályok. Egy napon, amikor meglehetősen vadul fodrozta a szél a hullámokat, Robinson azt vette észre, hogy Péntek egyenesen a Nap felé céloz. Egy rendkívül hosszú nyílvevesszőt választott ehhez. Legalább két méter volt, a végén a tollazat, amelyet albatrosztollból készített, meghaladta a fél métert. Teljes erőből kifeszítette az íjat, és negyvenöt fokban az erdő felé fordította. A nyíl legalább száz méter magasra emelkedett. Fent mintha tétovázott volna valamennyit, de ahelyett, hogy visszazuhanat volna a part homokjába, a szélről sodorva az erdő felé vette az irányt. Amikor eltűnt a lombok mögött, Péntek széles mosollyal Robinson felé fordult.

– Be fog akadni az ágak közé, soha nem fogod megtalálni – mondta Robinson.

– Igen, de azért nem fogom megtalálni – mondta Péntek –, mert sosem fog leesni.

(folytatjuk)

Szócs Imre fordítása

Őskori agyagfigurák a közelünkben

Ebben a hónapban alig távolodunk el térben márciusi helyszínünktől, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumtól, hiszen az attól alig néhány utcányira lévő Keleti Kárpátok Nemzeti Múzeumába (Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni) látogatunk. Bár a városban nem kell ehhez messzire mennünk, időben annál inkább: ezúttal több ezer évet utazunk vissza, egyenesen az őskorba.

Kérdések, kérdések, kérdések

A tárgyak, amelyekre ebben a hónapban felhívnam a figyelmet, őskori agyagfigurák, közülük is az antropomorf, vagyis emberformájú darabok, amilyeneket – talán nem is gondolnád – Sepsiszentgyörgyön is bőven láthatsz. Ezekkel kapcsolatban azonban nehéz egyetlen történetet elmesélni, mert a rengeteg régészeti kutatás és a fennmaradt emlékek alapos vizsgálata ellenére nagyon kevés dolgot állíthatunk biztosra az őskori emberek életéről, szokásairól, hitéről. Ezért inkább néhány kapaszkodót adok, amelyek segíthetnek, hogy egy kicsit magabiztosabban tájékozódj ebben a nagyon távoli múltban.

Mielőtt azonban ezekre rátérnénk, elmondom: nagyon szeretek eljátszani azzal a kérdéssel, hogy egyáltalán érvényes lehet-e bármi, amit az őskorról mondunk, hiszen nem maradt fenn semmilyen történet, írás vagy hangfelvétel, amely segíthetné a megértést. Csak tárgyak őrződtek meg, ráadásul ezek is gyakran töredékesek, sérültek, kopottak, és valószínűleg sok minden más is lehetett még, ami örökre elveszett. Mégis maradtak dolgok, amelyek ebben az egészben kapaszkodót nyújthatnak, egy pillanat alatt összekötnek bennünket az őskori emberekkel, és amelyeket te magad is megismerhetsz.

Elsősorban éppen a tárgyak!

Nemrég foglalkoztunk azzal, hogy mennyi mindenre tudunk következtetni akkor, ha alaposan vizsgálunk meg egy festményt. A régészek is részletekbe menően vizsgálnak meg minden leletet, különösen az őskori tárgyak esetében, hiszen – már tudod – semmilyen más forrás nem áll rendelkezésükre, amelyből rájöhetnének, hogy amit találtak, az éppen micsoda, és mire használták.

Így a kutatók nemcsak magát a leletet vizsgálják, vagyis annak anyagát, méretét, kialakítását, díszítését, hanem azt is, hogy az adott darab hol került elő, milyen más tárgyak között

volt, még hol bukkantak fel hasonlók és milyen mennyiségben.

Mindezek alapján – persze, ha elegendő adatot sikerült összegyűjteni – a régészek megpróbálnak következtetéseket levonni, nagyon ügyelve arra, hogy semmi olyasmit ne állítsanak, amire a kutatási eredmények nem utalnak. Szóval bármennyire kecsegtető is néha, hogy megpróbálják kitalálni vagy elképzelni mindazt, amiről nincsen tudomásuk, fontos tudni, hogy a kutatók csak a tények alapján dolgoznak.

Most pedig tényleg, végre: a tárgyak!

Sztáncsuj Sándor József, a Székely Nemzeti Múzeum régésze Délkelet-Erdély területéről 366 darab olyan antropomorf agyagfigurát és egyéb emberábrázolást gyűjtött össze és dokumentált, amely az Erősd-kultúrához, nagyobb léptékben vizsgálva pedig az Erősd–Cucuteni–Tripolje-kultúrkörhöz tartozik (a nyolcadikos történelem tankönyvben találhatsz olyan térképet, amely ennek a kultúrkörnek a hozzávetőleges földrajzi kiterjedését ábrázolja).

A régészeti kultúra általában egy olyan területet jelöl, amelyen hasonló szerkezetű települések, jellegzetes technikával épített házak, rokon stílusú eszközök, edények, fegyverek kerültek elő.

Az Erősd-kultúra a Sepsiszentgyörgytől körülbelül 20 kilométerre lévő Erősdről kapta a nevét, hiszen itt, a falu területén található Tyiszk-hegyen a régészek olyan jelentős őskori lelőhelyre bukkantak, amely viszonyítási alapként szolgált a további kutatások számára. Az Erősd-kultúra másik fontos lelőhelye a Hargita megyei Csíkpálfalvához tartozó Várdomb: míg a Tyiszk-hegyen 142, Várdombon 123 emberábrázolást találtak (az eddig összegyűjtött 366-ból). Ha ellátogatsz a sepsiszentgyörgyi Keleti Kárpátok Nemzeti Múzeumába, akkor többek között a Csíkpálfalva–Várdomb lelőhelyen előkerült antropomorf figurákból láthatsz egy válogatást.

A Keleti Kárpátok Nemzeti Múzeum állandó kiállításának részlete 2014-ben. A kép forrása: A KKNM Facebook-oldala

Az erősi kultúrához tartozó emberábrázolások vizsgálatából arra lehet következtetni, hogy a gondosan megformált női figurák a korabeli hitvilág központi, nőnemű istenségét ábrázolják, a jóval kisebb számban előforduló hímnemű ábrázolások pedig annak férfi párját.

Antropomorf szobrocska a Keleti Kárpátok Nemzeti Múzeum gyűjteményéből (három különböző nézetből fényképezve). A kép forrása: <https://www.mncr.ro/>

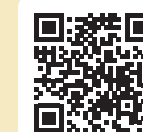
Sztáncsuj Sándor József azt is megállapította, hogy a szobrocskákat valószínűleg házi szertartások keretében használták. Mivel az ásatások során sok törött, feldarabolt figura került elő, lehetséges, hogy használtuk egyszeri, meghatározott vallásos szertartáshoz kötődött, amely után a szobrocskákat rendre szándékosan megsemmisítették.

Azért is tűnhet az őskor túlságosan elvontnak, megfoghatatlannak, mert nem tudatosul bennünk, hogy ilyen leleteket a közvetlen közelünkben is láthatunk. Az ötödikes és a nyolcadikos történelem tankönyvben

is szerepel például egy-egy kép a Hamangia-kultúrához tartozó *Gondolkodó* szoborpárról. Egyik helyen sem írja, hogy ezek a figurák megtekinthetők a bukaresti Román Nemzeti Történelmi Múzeumban. A világ legértékesebb újkőkori tárgyai közé tartozó darabokat Romániában múkincsként tartják számon, de nem ezek az egyetlenek, és nem kell föltétlenül Bukarestig utaznod, hogy múkincseket láthass! A képen látható szobrocskát a Keleti Kárpátok Nemzeti Múzeuma őrzi, és egyedisége, kidolgozottsága, viszonylagos épsége miatt szintén múkincsként tartják számon. Vajon megtalálod, ha ellátogatsz a múzeumba?

Az antropomorf figurákat itt tudod megnézni: Keleti Kárpátok Nemzeti Múzeuma, állandó kiállítás – Sepsiszentgyörgy, Gábor Áron utca 16., nyitva keddtől péntekig 10 és 17, szombaton és vasárnap 10 és 14 óra között. További információ a <https://www.mncr.ro/> címen.

Nézd meg itt a képen látható szobrocskát 3D-ben is:

A Szín-téren:
Karolina
Romanowska
kerámiaművész

Manó szeretnék lenni, mit tegyek?

„AZ AGYAG AZ ALKOTÓVAL EGYÜTT LÜKTET. ÉL,
ÉS MEGVAN A MAGA SZELLEME.”

„ÁLLANDÓ TÁNC, AMELY FEGYELMET KÖVETEL.
AZ ANYAG TERMÉSZETE KÉSZTET ARRÁ, HOGY
ADOTT PONTON BEFEJEZEM A MUNKÁT, MERT
AMINT A DARABOT KIÉGETJÜK, MÁR NEM
TUDOM MEGVÁLTOZTATNI. EL KELL FOGADNOM
OLYANNAK, AMILYEN. ÁPOLOM, SZÍNEKKEL ÉS
TEXTÚRÁKKAL DÍSZÍTEM.”

(KAROLINA ROMANOWSKA)

Most bemutatott művésznőnk a Wisconsin állam-
beli Madisonban él. Az agyaggal való munka a gyermekkorát
idézi, amikor a koszban, mocsokban játszóknak elfeledkezhetek

a világról. Emlékszik, hogy sárból madarakat és
kastélyokat formázott. A sártapasztáson kereszt-
ül tapasztalhatta meg az igazi szabadságot.

Változó méretben dolgozik, van miniatűr és
életnagyságú munkája is, ez attól függ, hogy
mikor mihez van kedve. Ahogy nézem a munká-
kat, a japán szörnykultúra jut eszembe, vagy ép-
pen a kelet-európai farsangos maszkok hatását
érezem.

Miért szeretjük a maszkokat? Nehéz meg-
fejtetni, de vonz, az biztos. Kíváncsivá tesz, izga-
lommal teli világra nyithatunk általuk. Elrejthetik
és felfedhetik igazi identitásunkat. Alatta más
emberként érezhetünk, mozoghatunk, vagy fel-
erősítheti, láthatóbbá teheti eredeti önmagunkat.
Olyan figurává is válhatunk, amilyené szeret-
nénk, de nem tudunk vagy nem lehet.

Ha manó szeretnék lenni, mit tegyek?

Romanowska minimalista eszköztárral, já-
tékosan kortárs nyelvezettel alakítja pimasz
figuráit, amelyek kultúr- és művészettörténelmi
hagyományokra is utalnak. Az arcok a félelem-
től, a rettegéstől az elégedettséig és ujjon-
gásig számos kifejezést felvonultatnak. Ilyen
típusú antropomorf és fantasztikus állatka-
rakter-figurákat készítettünk mi is régebben
Kézdivásárhelyen, a kantai Nagy Mózes Közép-
iskola rajzosztályában szobrászat órán. Apám
először vázlatokat kért tőlünk. Nem létező,
fiktív, fantáziaszülte arcokat rajzoltunk. Aztán
a rengeteg tervből felnagyítottunk egyet, és
megmintáztuk agyagból. Ezt követően negatív-
ot vettünk róla, és kiöntöttük a gipszformát.
Végül kiszíneztük. Az enyémet apám ma is őrzi.

Ugyanezt csinálja mostani színteres művé-
szünk, csak ő megszáritja az agyagformát, ki-
égeti, majd színezi. Kézrel, mintázóféával alakít-
ja ezeket a rendkívül rugalmas, mégis törekeny
arcokat. Instagram-oldalán láthatjuk mókás,
ugyanakkor bizarr kerámiamaszkjait, ame-
lyekkel széleskörű hírnevet szerzett magának.
Titokzatos világ az övé, szarvakkal, kinyújtott
nyelvekkel, sok foggal, elálló fülekkel és vibrá-
ló színekavalkáddal. Szerethető arcokat látunk,
nem fenyegetőek a maszkok. Különböző réte-
gekben színezi a felületeket, vannak nagyobb-
bak, egyszínűk, rajtuk könnycseppek, pöttyök,
szőrszálak más színben. Nem tudod levenni a
szemed róluk, úgy vibrál minden!

Balesetek történhetnek itt is, ott is. Felrob-
banhat az égetés alatt a kemencében a cucc,
ha valami piszok belekeveredik az agyagba, el-
törhet égetés után is, ha vékonyra készül, vagy
ha odakoccan valamihez. Benne van a pakliban,
és az alkotónk számol is ezekkel a problémák-
kal, de nem csinál nagy ügyet belőle, ha ő is
megjárja.

Húsvét története

Munkácsy Mihály (1844–1900): Húsvéti locsolkodás

Húsvét, nagyhét, szent napok

A keresztény húsvétban zsidó és pogány elemek is ötvöződnek. A keresztények az i. sz. 2. század elejétől hozták kapcsolatba a zsidók pészahját Krisztus halálával és feltámadásával. A húsvét megünneplésének napja kezdetben nem volt egységes. Jeruzsálem pusztulása, a templom lerombolása (i. sz. 70) után szokásba jött a zsidóknál, hogy a húsvétot a tavaszi napéjgyenlőség napján (március 21-én) tartották, amely szokást a keresztények egy része is követte. Ily módon eltérések alakultak ki a húsvét megünneplésének ideje körül, ami a keresztények között szakadást idézett elő.

A húsvéti vitát végül is a niceai zsinaton (325) zárták le,

John Martin (1789–1854) A pusztító angyal átvonul Egyiptomon

A tavaszi napéjgyenlőséget (március 21.) követő holdtölte utáni első vasárnap a keresztény világ legnagyobb ünnepe. A Krisztus szenvedésére, halálára és feltámadására emlékeztető húsvét gyökerei a zsidó pészahra nyúlnak vissza, az pedig még ősbibb természetimádatra. A pészah az egyik legnagyobb, évente megtartott zsidó ünnep, az Egyiptomból való kivonulás emléknapja. Eredetileg az i. e. 9. században az aratás ünnepe volt, és valószínűleg kánaáni hatásra alakult ki a másik két mezőgazdasági ünnepvel, a pünkösddel és a sátoros ünnepvel együtt, azonban fokozatosan elvesztette természeti jellegét, és történeti magyarázatot kapott.

amely előírta, hogy a húsvétot egyöntetűen vasárnap kell ünnepelni, ez pedig a tavaszi napéjgyenlőséget követő holdtölte utáni első vasárnap legyen.

A nagyhét a keresztény húsvétot közvetlenül megelőző hét nap, a nagyböjt utolsó szakasza. Első napja a virágvasárnap. A virágvasárnap nyomai már a 4. században megvannak, általánosan pedig a 8. században terjedt el. Lényege: szentelt palma-, illetve olajágakkal (barkával) körmenetet tartanak Jézus Krisztus jeruzsálemi bevonulásának az emlékére.

A nagyhét kiemelkedő időszaka a „három szent nap” (triduum sacrum): nagycsütörtök, nagypéntek és nagyszombat. Nagycsütörtököt a 4–5. századtól kezdve ülik meg az utolsó vacsora és a szenvedés kezdetének az emlékére. Ezen a napon van a püspöki székesegyházakban az olajszentelés (azoknak az olajoknak a megszentelése, amelyeket a szentségek kiszolgáltatásánál egész éven át használnak), a 6. századtól a lábmosás, annak emlékére, hogy az evangéliumok szerint Krisztus megmosta e napon apostolainak a lábát. Nagycsütörtökön történik az oltárfosztás: ilyenkor mindent leszednek az oltárról, csak a gyertyatartókat és a keresztet hagyják ott Jézus szenvedésének és ruháitól való megfosztásának a

szimbolizálására. Nagypéntek a Krisztus szenvedésére és halálára való emlékezés ünnepe, amelynek kiemelkedő része a kereszt imádása. Az ünnep nagypéntek estétől nagyszombat estéig tart. Első nyomai a 4–5. századig nyúlnak vissza. Nagyszombat már a húsvéti örömnep kezdete. Este kezdődik az ünnep a tűzszenteléssel (amely 8. századi pogány eredetű szertartás), ezt követi a keresztvíz-szentelés, majd a vigília-mise (éjjeli mise), amely már a feltámadást ünnepli.

A húsvét elnevezés a böjti időszak végére utal, mert ekkor lehet újra húst enni. A húsvétvasárnap szertartásnak része a húsvéti ételek (báránhús vagy sonka, kalács, tojás, bor) megáldása. A szentelés után a hívők siettek haza, mert a néphit szerint a lemaradó még abban az évben meghal, míg az elsőnek hazaérő első lesz az aratásban. A szentelt étel maradványainak varázserőt tulajdonítottak: a tojás héját a veteményre szórták, a kotlós fészékbe tették, vagy meghintették a vetést, hogy jégverés, üszög kárt ne tegyen benne.

A nyúl és a tojás napja

Az angolszász „Easter” szó eredete a kereszténység előtti Eostre szóra vezethető vissza, legalábbis Bede Venerabilis angol középkori történetíró szerint. De ki is volt ez az Eostre? Eostre istennőt, a tavasz és a termékenység úrnőjét Bede szerint a legtöbbször nyúlfejjel ábrázolták, vagyis a húsvéti nyúl pogány őse lehetett. A nyúl a termékenység szimbóluma, így a tavaszünnepe és a húsvét pogány eredetű termékenységi rítusokra vezethető vissza. Bizáncban ráadásul a nyúl a kereszténység felvétele után egyenesen Krisztus szimbóluma lett.

A termékenység másik ismert szimbóluma a tojás, a tisztaság, a termékenység és elsősorban az élet, az újjászületés jelképe. Bede története szerint az istennő kedvenc madarát nyúlá változtatta, hogy ezzel is a gyerekeket szórakoztassa. A madárból lett nyúl azonban hamarosan színes tojásokat tojt, és azokat az istennő a gyerekeknek adta.

A tojások festése ókori hagyomány, amit a 13. századtól írásos emlékek is megőrkítene. A húsvéti tojás első írásos említése 1615-ből Strasbourgból származik. Nyugat-Európában a leginkább kedvelt tojásfesték a piros, míg Kelet-Európában az arany volt. A többszínű tojások a 17. századtól terjedtek el.

Húsvéthétfői locsolkodás

A mára egyre inkább visszaszoruló hagyományról már a 17. századból is vannak forrásaink, Apor Péter az 1736-ban megjelenő, Metamorphosis Transylvaniae című művében így

Húsvét Körösfőn (Forrás: Fortepan / Fotó: Horváth József)

írt róla: „...úrfiak, alávaló, fő és nemes emberek húsvét másnapján az az vízben vetü hétfün járták a falut, erősen öntözték egymást, az leányokat hányták az vízben...” A néhány környező országban is ismert népszokás egy ősi rítus keresztényiesített formája.

A tojásfestés, valamint a lányok vízzel teli vödörrel való üldözése szervesen összekapcsolódik: mindkettő a jelképes termékenységre, valamint a rituális megtisztításra utal. Érdekes, hogy a húsvéthétfőt a középkor évszázadaiban például vízbevetélő vagy vízbehányó hétfőnek is hívták.

A kölnis locsolkodásnak csupán néhány évtizedes múltja van, az eredeti hagyomány szerint húsvét másnapján tiszta vízzel kellett meghinteni a leányokat. E nemes cél érdekében gyakran verődtek kisebb bandákba a fiatal férfiak, így indultak útjukra.

A locsolkodás az egyházi magyarázat szerint arra a legendára utal, amelyben a Jézus feltámadását hírül vivő asszonyokat a zsidók lelököltével igyekeztek elhallgattatni. A locsolkodást gyakran megelőzte egy-egy tréfás, kérést vagy inkább „fenyegetést” megjelenítő versike.

**„E háznak kertjében van egy rózsatő,
Azt gondolja, azt öntözi a Jó Teremtő.
Vizet öntök a fejére, szálljon áldás a kezére,
Az Istentől kérem,
Piros tojás a bérem.”**

(Népies locsolóvers a zabolajai Berencsről, amely ma a legészakibb, még összefüggő magyar nyelvsziget része a Kárpát-medencében.)

Forrás: Múlt-kor, a történelmi magazin

Hallgatás helyett: két könyv a függőségekről

Nem érkezem könnyű témával ebben a hónapban. Két olyan könyvet olvastam, amely valamilyen módon – konkrétan vagy elvontabb formában – a függőségek természetéről beszél nekünk. A lengyel Artur Gębka *Apa üvege* és Schein Gábor *Apa átváltozott* című könyvében nemcsak az közös, hogy mindkettő címében szerepel az apa. Mindkét kötet érzékenyen és empátiával, ítélkezés nélkül mutatja be a függőségeket, egy olyan problémát, amelyről nemcsak az irodalomban, de a való életben is nehezen és keveset beszélünk.

A család alakulása és a szülők megváltozása olyan folyamat, amelyet nem érthetünk, de nagyon is érzékelünk. Amikor egy szülő valamilyen okból eltávolodik, megváltozik vagy már nem az, akit korábban ismertünk, az megfoghatatlan és félelmetes lehet. Gębka *Apa üvege* című könyve egy alkoholfüggő apáról szól, Schein Gábor *Apa átváltozott* című története pedig egy elvontabb, mély és fájdalmas átalakulás történetét meséli el.

A függőség témája sok családot érint, és gyakori, hogy megpróbáljuk elhallgatni, mintha nem is létezne. Pedig minél többet beszélünk róla, annál nagyobb az esély arra, hogy változtatni tudjunk.

SCHEIN GÁBOR

Apa átváltozott

Illusztrálta: Grela Alexandra
Pagony, Budapest, 2024

Az *Apa átváltozott* különleges könyv, amely egy metaforikus átváltozásra alapozva meséli el egy családi dráma történetét.

Apa az egyik utánzó játék során farkassá változik – vagyis a családtagok

egyszer csak azt veszik észre, hogy már nem ugyanaz az ember, akit addig ismertek. A történet egyszerre humoros és nyomasztó, zsenialitása éppen abban rejlik, hogy a változás nem egyik pillanatról a másikra történik, hanem fokozatosan, épp úgy, ahogyan a valóságban is egyre mélyebbre sodródhat valaki a függőségben vagy egy mentális betegségben. Az átalakulás eleinte még csak egy szórakoztató szerepjáték a család életében, az apa és gyerekek közös játéka, aztán valami megváltozik. Egy határ eltűnik, és nincs többé visszaút. A játék lassan már nem játék többé, és egy furcsa, nyugtalanító érzés lesz úrrá a szereplőkön. Először annál a jelenetnél kezd el repedezni a felszín, amikor apa majommá válik, és Rózi sírva fakad a rémülettől:

„A hatodik vasárnapon arra kértük apát, hogy legyen majom.
– Nem akarok majom lenni.
– De legyél! Légy szíves, apa, az olyan érdekes lenne!

Anyja is azt mondta, hogy szívesen megnézné apát majomnak.

– Az vagyok én anélkül is – felelte apa, de azért négykézlábra ereszkedett, elől a két öklén támaszkodott, úgy járt körbe-körbe a szobában, és hahogott közben, döngögni kezdte mellét, rettenetes üvöltésekkel.

– Ne csináld, apa, én félek! – mondta Rózi.

– De csináld, még, még! – mondtam én.

És apa még vadabban döngötte a mellét, még vadabban üvöltött, míg Rózi sírva nem fakadt.

– Na tessék, most jól megríkattad!”

Itt már sejteni lehet, hogy valami nincs rendben, hogy az átváltozás nem csupán egy ártalmatlan móka, hanem valami sötétebb, ami a gyerekek számára is zavarba ejtő és félelmetes. A történet során azt is látjuk, hogy apa mások előtt – például amikor anyja szülei látogatába jönnek – tökéletesen kontrollálja magát, és nem „változik át”:

„Előttük nem játszunk ilyet. Apa ilyenkor mindig egy kicsit furcsa. Megkérdezi nagymamát, hogy kér-e még kávé, vághat-e neki a süteményből, és ő is érzi, hogy ez azért így egy kicsit furcsa.”

A rejtőzködés, a probléma titkolása nagyon is ismerős lehet azok számára, akik egy családtag függőségével vagy lelki problémáival élnek együtt. Egyértelmű, hogy ezt a dolgot el kell fedni, a külvilág ne lássa, mi zajlik a négy fal között – mintha az nem is létezne.

Az igazi fordulópontra akkor következik be, amikor apa farkassá változik. A család először még tanácstalan: mihez kezdjenek vele? Felmerül az ötlet, hogy az állatkertbe vigyék, de végül éles kritika fogalmazódik meg ezzel a lehetőséggel kapcsolatban, ezért határozottan elutasítják. „Nem, apát nem lehet ketrecbe zárni. Nem válhat látványossággá, nem lehet belőle cirkuszi mutatvány.”

Ez egy nagyon fontos gondolat a könyvben: a társadalom sokszor egyszerű megoldásokat kínál problémákra – elkülönítést, bezárást, eltávolítást –, miközben a valódi megoldás ennél sokkal összetettebb.

A család végül az erdőbe viszi apát, ahol rendszeresen látogatják őt. Ez is egy árnyalt metafora: amikor valaki betegség vagy függőség miatt eltávolodik a családjától, gyakran ténylegesen is „kikerül a civilizációból”, és a hozzátartozók számára is elérhetetlenné válik. A történet vége felé újabb drámai fordulat következik be: egy nap apát meglövik. Bár elvileg nem szabadna farkasra lönni, valaki mégis megteszi – és ezzel a könyv fájdalmasan rávilágít arra, hogy a társadalom gyakran könyörtelen az olyan emberekkel, akik „mássá” válnak, akik már nem illenek be a megszokott keretek közé.

Kisgyermekkorban a képzelet és a valóság határa még nagyon vékony, és a gyerekek gyakran úgy élik meg a mesét, játékokat, mintha valóban megtörténnének velük. Ha egy gyerek például hajózókat játszik, akkor ténylegesen retteghet attól, hogy valaki „beleesik a vízbe” és „megfullad” – mert

számára a játék valóság. Ugyanez történik itt is: apa átváltozása nemcsak egy elvont metafora.

Schein Gábor története azt is bemutatja, hogy a problémákat milyen mélyen átszövik a társadalmi elvárások. A függőséggel vagy mentális betegséggel élő emberek gyakran elrejtik állapotukat, és a környezetük is igyekszik láthatatlanná tenni a problémát – de meddig lehet ezt titkolni? És mi történik, ha már nem lehet?

A legtöbb családban kimondatlan szabály, hogy a problémákat magunknak kell megoldanunk, hogy a nehézségekkel mindenkinek egyedül kell megbirkóznia. Schein Gábor története ezzel a beidegződéssel megy szembe. Azt üzeni, hogy igenis szükség van segítségre, és hogy ez a segítség nemcsak a függőnek, hanem az egész családnak jár. Mert egy olyan helyzetben, ahol egy szülőt „elnyel az üveg”, a család többi tagja is áldozat, akiknek szintén támogatásra van szükségük – hogy értsék, mi történik, és el merjék mondani a félelmeiket.

Milyen jó lenne, ha ugyanúgy beszélgetnénk egy pszichológussal, mint ahogy orvoshoz megyünk egy megfázással. Mert ha időben kérünk segítséget, ha felismerjük, hogy a lelki egészség éppolyan fontos, mint a testi, akkor talán sok történet végződhetne másként. Akkor talán az üveg nem nőne akkorára, hogy végül teljesen maga alá temesse azt, aki egykor apa volt. Romániában az alkoholizmus még mindig nagyon elterjedt probléma. Sok család küzd vele, és még mindig kevesen kérnek segítséget.

A függőség sokféle lehet. Lehet egy üveg ital, lehet az okostelefon, valamilyen rossz szokás is. De mindig van kiút, és mindig van segítség. Ha úgy érzitek, hogy egy barátotok, családtagotok vagy akár ti magatok is túlzottan belemerültetek valamibe, ami már nem tesz jót nektek, merjetez szólni.

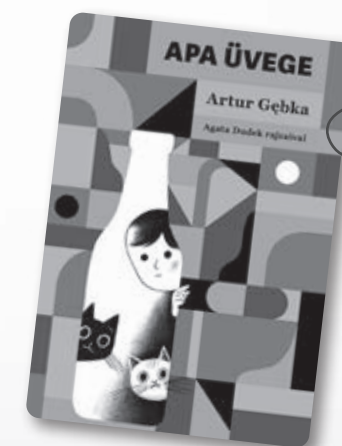
ARTUR GĘBKKA

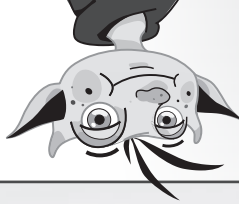
Apa üvege

Fordította: Körner Gábor
Illusztrálta: Agata Dudek
Pagony, Budapest, 2025

A másik könyv, *Apa üvege* sokkal konkrétan ragadja meg a témát. Anya, Emil és apa boldog hétköznapi család, mígnem bekerül az életükbe egy üveg.

„Mikor jelent meg először az üveg? Senki sem tudta pontosan. Talán a szülei veszekedése után, vagy amikor apát megint nem léptették elő a munkahelyén. Eleinte a fotel mellett állt, nem tűnt fel senkinek.

Az *Apa üvege* erőteljes könyv, amelyet Agata Dudek illusztrációi még erőteljesebbé tesznek. A képek fekete-fehérek, néhány elem kivételével: az üveg például zöld. Ez a szín mindenhol ott kísért, ahol apa iszik – szétfolylak a lapokon, megjelenik foltokban, elnyomja a környezetet. Emil építő-kockái is színesek, mintha a gyermeki világ apró darabkái még hordoznának magukban reményt, hogy mégsem olyan sötét a helyzet. Az anya és Emil alakja is zölddé válik a többiek mellett, például a játszótéren, ezzel érzékeltetve, hogy apjuk alkoholfüggősége elől még akkor sem menekülhetnek, ha fizikailag nincsenek mellette – a teher ott van velük, bár-hová mennek. A főszereplő fiú, Emil apukája – ők sem tudják pontosan, mikor és hogyan – családtaggá fogadja az üveget, és lassan ez határozza meg a mindennapjaikat. Artur Gębka könyve jól szemlélteti, hogyan próbáljuk az elején még észre sem venni azt, ami már arcunkba ordibál. Aztán lassan a függőség nemcsak az érintett személyt rombolja, hanem az egész családot felemészti. A könyv segít megérteni ezt az érzést. Megmutatja, hogy lehet erről beszélni, hogy van segítség, és hogy a szeretet akkor is megmaradhat, ha valaki a függőség rabjává válik.

Ez különösen fontos üzenet azok számára, akik hasonló helyzetben élnek, mert a szegény és a tehetetlenség érzése gyakran elhallgattatja azokat, akik leginkább szenvednek.

Gyerekként nehéz megérteni, hogy a szülő nem azért válik távolivá vagy elérhetetlenné, mert nem szeret, hanem mert valami erősebb befolyás alatt áll. A családtagok ilyenkor gyakran érzik magukat tehetetlennek, szoronganak, és úgy érzik, hogy ők is felelősek valamiért, ami felett nincs hatalmuk. Annýira elterjed az alkoholfogyasztás a társadalmunkban, hogy sajnos, gyakran fel sem tűnik: nagy a baj. Emil apukájával is ez történik. Egyszer csak az üveg fogja magát, be-költözik a nappalijukba, és egyre csak nő és nő, míg végül be-lepi az egész szobát. Az elején még az anya is próbálja kizárni.

„Ilyenkor ránézett, rosszállóan összehúzta a szemét, de a következő pillanatban elfordította a tekintetét. Alighanem jobban szeretne volna nem látni. Ezt tanácsolta a fiának is.

– Próbáld úgy tenni, mintha itt sem lenne! – mondogatta neki.”

Az is fontos mozzanat a könyvben, hogy megmutatja: a problémával küzdő félnek ugyan időt kell adnunk, de adott ponton, amikor látjuk, hogy a helyzet elhatalmasodott felette, és az üveg már a plafont is áttöri, be kell ismerni, hogy a helyzet meghaladja tudásunkat, és mernünk kell segítséget kérni.

„Egy döbbenetes reggel aztán, alighogy felkelt a nap, Emil és anya hatalmas robajra ébredtek.

Bumm! Bumm! Reccs!

Anya kilépett a hálószobából; az álmos fiú közvetlenül mögötte állt. Egyikük sem akarta elhinni, amit látott. Anya kétszer is megdörzsölte a szemét meglepetésében. Gigantikus méretűre nőtt éjszaka az üveg. Akkora volt, hogy átütötte a mennyezetet! A nyaka átkerült a felettük lévő lakásba. Az óriási lyukon dühös szomszédok néztek be a nappalijukba.”

Bár már rengeteg alternatív és kevésbé alternatív módszer, eszköz áll rendelkezésünkre, ha az önismeretről vagy a segítségkérésről van szó, úgy érzem, gyerekcipőben járunk a témát illetően.

Az *Apa üvege* nemcsak a függőség természetét mutatja be, hanem egy ennél mélyebb, társadalmilag is nagyon fontos üzenetet hordoz: azt, hogy segítséget kérni nem szegény, hanem szükségszerűség.

Mégis sokan úgy érzik, hogy erről hallgatni kell, hogy „nem illik kitérgetni a szennyest”, vagy hogy az ilyen problémákat házon belül kell megoldani. Pedig a valóság ennek éppen az ellenkezője. A történet rávilágít arra, hogy a hallgatás csak elmélyíti a válságot, és minél tovább várunk, annál nehezebb kimászni belőle. A függőség nem olyasmi, amit egyedül kell vagy lehet megoldani, hiszen a kapcsolódó pszichológiai és érzelmi hatások túlőnnek az érintetten: minden családtagot alakítanak, torzítanak. A könyv vége vizuálisan is fordulópont: az üveg összetörik, és hirtelen megszűnik a zöld uralma. Apa, anya és Emil már nem viselik ezt a színt, de a ruhájukon halvány csíkok emlékeztetnek arra, hogy a trauma nem múlik el nyomtalanul – csak már nem határozza meg teljesen az életüket.

Csillag István rajza

Mitől változik az éghajlatunk?

Változik a környezetünk: a nyarak egyre melegebbek, erdőtüzek pusztítanak a világ számos pontján, már Európában is. A jegesmedvék körül elolvad a sok jég, az erdélyi medvék pedig az utcákon szaladgálnak, mert az erdőirtások miatt egyre szűkösebb az élőhelyük.

Ezeket az ijesztő változásokat együttesen éghajlatváltozásnak nevezzük. De ki a felelős mindezért, és hogyan lehet megfékezni?

Mit jelent ez?

Az éghajlatváltozás vagy klímaváltozás azt jelenti, hogy a Föld hőmérséklete egyre melegebbé válik, főként az emberi tevékenységek hatására. Ennek egyik legnagyobb oka az, hogy széndioxid és más gázok kerülnek a levegőbe, például a gyárak működésével vagy autózás és repülés során. Ezek a gázok csapdába ejtik, vagyis megkötik a Nap hőjét, így a bolygó egyre melegebb lesz. Ennek következtében az északi és déli sarkvidéken a jég olvadni kezd, a tengerszint megemelkedik, és gyakoribbá válnak a szélsőséges időjárási jelenségek és természeti katasztrófák, mint az árvizek, hurrikánok, erdőtüzek.

A kutatók már régóta keresik, miért történik ez, illetve a megoldásokat is. **Ami bizonyos: a gyárak megjelenésével az elmúlt 200 évben gyorsult fel az éghajlatváltozás, és fő okozója az emberi tevékenység.**

Ki a felelős?

A klímaváltozáshoz sok tényező hozzájárul, más-más mértékben. Egyesek azt mondják, hogy mindenki hibás, mert mindannyian használunk áramot, autózunk vagy vásárolunk műanyagot. Bár a kis cselekedetek is számítanak, a legnagyobb szennyezők mégis azok a nagyvállalatok, amelyek milliárdokat keresnek a gyártósorokkal, az erdők kivágásával és a hulladéktermeléssel. Valójában mindössze 100 nagyvállalat felelős az egész bolygó szennyezésének több mint 70 százalékáért.

A kormányoknak hatalmukban áll határozottan fellépni a környezetszennyezés ellen, de gyakran az olajból, gázból és az erdők kivágásából hasznot húzó nagyvállalatok nyomása alatt állnak. Ha például egy kormány korlátozni akarja, hogy egy gyár legfeljebb mennyi szennyezést okozhat, annak a tulajdonosai panaszkodhatnak, hogy túl sok pénzükbe kerül csökkenteni a károsanyag-kibocsátást. Aztán a vállalatok meggyőzik a vezetőket, hogy változtassák meg

a szabályokat, ők pedig továbbra is jó sok pénzt szerezhessenek...

Szigorú szabályok helyett a kormányok néha arra összpontosítanak, hogy az embereket kisebb változtatásokra ösztönözzék, például arra, hogy újrahasznosítsanak, vagy zuhanyozzanak rövidebb ideig. Bár ezek a lépések is fontosak, nem fogják megoldani az éghajlatváltozást, ha a nagyvállalatok továbbra is szennyeznek.

Túlfogyasztás és pazarlás

A másik nagy probléma a túlfogyasztás. Kapitalizmusnak nevezik azt a rendszert, amelyben élünk. A kapitalista rendszerekben a vállalkozások megpróbálnak minél több pénzt keresni azzal, hogy eladnak dolgokat. Ez azt is jelenti, hogy próbálnak minél több terméket előállítani, aztán pedig azon dolgoznak, hogy rávegyék az embereket: vásárolják meg azokat. Ez azzal is jár, hogy a vállalatok folyamatosan új dolgokat gyártanak, még akkor is, ha az embereknek valójában nincs is szükségük azokra.

A modern gazdaságban a vállalatok célja, hogy minél több terméket adjanak el. Emiatt sok tárgyat – ruhákat, telefonokat, játékokat – nem gyártanak túl tartósra, céljuk, hogy hamar újat kelljen vásárolni.

A fast fashion márkák például rengeteg olyan olcsó ruhát gyártanak, amelyek gyorsan elhasználódnak, így az embereknek újakat kell venniük. Az elektronikai cikkeket úgy tervezik, hogy könnyen tönkremenjenek, a vásárlók hamar lecserélik őket. Az üzletekben minden eddiginél több műanyagot adnak el, pedig ezek nagy része az óceánba kerül. A vásárlás és a kidobás állandó

körforgása rengeteg hulladékot termel, és környezetszennyezést okoz. Ahelyett, hogy arra összpontosítanak, hogy olyan termékeket készítsenek, amelyek tartósak és fenntarthatóak, a vállalatoknak az a fontos, hogy minél több terméket eladjanak, még akkor is, ha ezzel ártanak a bolygónak.

A fosszilis tüzelőanyagokkal (például szén, földgáz, kőolaj) foglalkozó vállalatok például minden évben dollármilliárdokat költenek arra, hogy meggyőzzék az embereket: még mindig szükségünk van olajra és gázra, pedig léteznek környezetkímélőbb lehetőségek is, például a szél- és napenergia. Ezeket megújuló energiaforrásoknak nevezzük.

Éghajlatváltozás és társadalmi egyenlőtlenségek

Az éghajlatváltozás egy környezeti probléma, amely rávilágít a társadalmunk igazságtalanságaira is.

Képzeljünk el két házat egy nagy viharban. Az egyik ház erős, téglából épült, jó tetővel és erős ablakokkal. A bent lakó családnak van meleg ruhája, rengeteg ételme és egy autója, amellyel el tud menni, ha a vihar túlságosan veszélyessé válik. A másik ház kicsi, gyenge falakkal és lyukas tetővel. A bent lakó családnak nincs sok pénz, így nem tudják megjavítani a házukat vagy plusz ételme venni, hogy felkészüljenek a nehezebb időkre. Nincs autójuk sem, hogy elmeneküljenek a vihar elől. Amikor jön a vihar, mindkét házat eléri a csapás. De vajon melyik családnak lesz nehezebb dolga?

Az olyan nagy problémák, mint az egyre erősödő viharok, a szélsőséges időjárás és a tengerszint emelkedése mindenkit érintenek, de sokkal súlyosabban azokat, akiknek nincs elég

pénzük, hogy megvédjék magukat. A gazdagabb emberek újjáépíthetik házaikat, légkondit vehetnek, hogy elvonuljanak a nyári hőség elől, vagy biztonságosabb helyekre költözhetnek. A szegényebbeknek nincs erre lehetőségük.

Mit tehetünk?

Ahogy már említettük, egymagunkban nem tudjuk megmenteni a Földet, mégis tehetünk apró lépéseket, te is!

- Csökkentsd a hulladék mennyiségét: indítsd el az osztálytársasággal együtt az újrahasznosítási programot, vagy ösztönözd a hulladék megfelelő szelektálását az iskolában.
- Vásárolj kevesebbet, válaszd a használt ruhákat: ahelyett, hogy mindig új ruhákat vásárolnál, nézz be a hasznátruha-boltokba, vagy cseréld ruhákat a barátaiddal. Ez segít csökkenteni a hulladékot és a környezetszennyezést.
- Gondolkodj, mielőtt vásárolsz: kérdezd meg magadtól, hogy tényleg szükséged van-e valamire, mielőtt megveszed. A vállalatok azt szeretnék, hogy az emberek folyamatosan vásároljanak, de nem mindenre van szükség.
- Készíts szórólapokat és plakátokat, oszd meg azokat az iskolában vagy a közösségeidben: hívd fel a figyelmet az éghajlatváltozásra és a fenntarthatóságra.
- Válassz újrahasználatos tárgyakat: vigyél magaddal saját vizes palackot, uzsonnás dobozt és szövettáskát az eldobható műanyag zacskók helyett.
- Spórolj az energiával: kapcsolj le a villanyt, ha nincs rá szükség, és használj energiatakarékos eszközöket.
- Válaszd a környezetbarát közlekedést: ha teheted, menj gyalog, biciklivel vagy tömegközlekedéssel.
- Beszélj a klímaváltozásról barátaiddal és családtagjaiddal. Minél többen megértik a problémát, annál inkább tudnak segíteni a megoldások megtalálásában.

A Föld közös otthonunk, vigyázzunk rá!

Boldog tudatlanok és magabiztos hülyék

Idősebb diákjaim mostanában attól szenvednek, hogy nem hiszik el magukról, mennyire ügyesek. Többen közülük már évek óta járnak hozzám, én pedig, mint külső, objektív(ebb) szemző, könnyedén felismerem azokat a területeket, amelyekben önmagukhoz képest fejlődtek. Hiába rajongom őket körül, hiába emelem ki, miben voltak zseniek, frissek, egyediek, hiába mutatok rá, hol lépték át a saját árnyékukat, mintha a falnak beszélnék. Ugyebár, a kamasz olyan egyed, aki a felnőttek véleményét minimum elosztja kettővel, de úgy vélem, itt másról lehet szó.

Létezik egy pszichológiai elmélet, miszerint minél többet tud valaki egy adott témáról, annál hajlamosabb alulértékelni magát. Mivel közeleg a tanév vége, gondolom, épp ti is témazárók, illetve képességvizsgák terhe alatt nyögtök. Emiatt időszerű lehet, hogy megnyissuk a tudás – nem tudás feneketlen témakörét.

Kezdjük azonban egy óvodáskori kémiai kísérletünkkel – akarom mondani, varázslatunkkal.

A kollektív tudattalanban kiemelt helyet foglalnak el azok az apró, mágikus cselekedetek, amelyekkel szinte minden gyerek eljátszik kiskorában. Ilyenek a különböző szerencsehózó babonák, a szerepjátékok, a jóslások.

Ezek mellett szinte minden gyereknek van egy olyan korszaka, amikor a titkok foglalkoztatják. Titkos térképet gyárt, kincset rejt el, vagy épp kódoltan, esetleg láthatatlan tintával ír.

Gyorsan megkérdeztem saját diákjaimat, ismerik-e a láthatatlan tintákat, és többen igennel válaszoltak, viszont vannak olyan velem egykorúak is, akiknek fogalmuk sincs, miről beszélek, így gyorsan leírom, hogyan működik!

Sima, fehér papírra írunk ezzel az átlátszó folyadékkal. Míg meg nem szárad, természetesen látszik, ahol nedves, de utána, csiribi-csiribá, hirtelen eltűnik az írás. A csel az, hogy a tinta citromléből vagy egyéb, nagyon savas folyadékból készül, amely párolgás után szemmel nem látható, de hő hatására megbarnul.

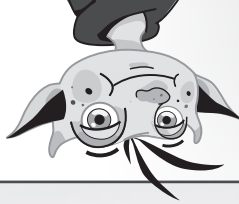
Itt kanyarodunk vissza a pszichológiai elmélethez – amelyet egy bankrabló inspirált!

Történt ugyanis réges-rég, egy messzi galaxisban, hogy egy fickó fényes nappal, mindenféle álcázás nélkül besétált egymás után két bankba. A rend őrei természetesen néhány órával később elkapták, mire ő teljesen döbbenten azt mondta:

„De hisz be voltam kenve citromlével!”

Két pszichológus, David Dunning és Justin Kruger felfigyelt erre a sztorira, és feltették a nagy kérdést: hogyan lehetséges, hogy valaki ennyire magabiztos, miközben baromságot csinál? Vajon más emberek is túlértékelik a tudásukat? Természetesen, tudósemberek lévén, a végére jártak. A tesztet kitöltő embereknek válaszolniuk kellett különböző logikai, nyelvtani, de még humorral

kapcsolatos kérdésekre is. Ezután meg kellett becsülniük, milyen arányban válaszoltak helyesen.

Azok a résztvevők, akik a leggyengébben teljesítő 25 százalékba tartoztak, messze átlagon felülnek értékelték képességeiket. Ez az azal magyarázható, hogy mivel tudatlanok, nem érzékelik, mennyi minden van még, amiről nem rendelkeznek tudással. Abban sem lehetnek így biztosak, hogy amit tudnak, az valós, hiteles vagy releváns a témával kapcsolatban.

Ennek a görbének éppen az ellentétes oldalán állnak a tanítványaim: annyi szürke foltra figyeltünk fel a tanév alatt, annyi apróságot fejlesztettünk, hogy nem látják mindezt, és épp azért érzik magukat sikertelennek és hozzá nem értőnek, mert elmélyültek a tudásukban.

Minél nagyobb rálátásunk van ugyanis egy adott témára, annál inkább látjuk azt is, hogy mi az, amit még nem tudunk.

Szóval, kedves olvasóm, ha épp te is hatalmas megmérettetés, nyelvteszt, képességvizsga, éves dolgozat vagy hasonló, évvégi „móka-kacagás” előtt állsz, ne csüggedj! Ha kezded a szívedre téve azt tudod mondani, hogy te bizony tanultál, de épp úgy érzed, semmit sem tudsz,

jusson eszedbe a citromlével bekent bankrabló!

Az újjászületés sokarcú csodája

Krókus (sáfrány)

A krókuszok között is találunk festékhianys példányokat

Tavasszal mindig rácsodálkozom a természetre. Gondolom, ezzel nem csak én vagyok így. Főleg azok a dolgok lepnek meg, amelyekre ugyan van tudományos magyarázat, mégis szinte hihetetlennek tűnnek. Például a tavaszi növények, virágok megjelenése. Hiába borítja még hó a hegyeket, kerteket, ahogy a naptárban közeledik a március, úgy jelenik meg sorra a krókusz, hóvirág, ibolya, kakasmandikó, hunyor, martilapu. Mi lehet az az erő, mozgatórugó, amely ezeket a csodaszép élőlényeket kiparancsolja a föld alól? Hogyan, mivel érzékeli a növények, hogy melegebb van, hosszabbak a nappalok, kezdődik számukra az élet? Mi jelzi a fáknak, hogy rügyet kell bontaniuk, virágot kell hozniuk? „Látják”, hogy fény van, és elkezdenek fejlődni? De hát nincs is szemük!

Ugyanezek a kérdések felmerülnek a méhek, bodobácsok, darazsak, hangyák és más ízeltlábúak kapcsán is – a vándormadarokról nem is beszélve. Mi egy nagyobb városban képesek vagyunk eltévedni, ők több száz kilométert repülnek, és leszállnak ugyanarra a fészekre.

Ami még ennél is fontosabb lehet az emberek számára: az élet. Pontosabban: annak a hossza. Léteznek több száz éves növények, fák, erdők. Hogyan lehetséges ilyen sok ideig élni, hidegben, melegben, szárazságban, viharban?

De térjünk vissza a tavaszi növényekhez. Illatot bocsátanak ki. Miért? Jeleznek ezzel. Kinek? Társaiknak? De hiszen nincs is orruk, amellyel a szagokat érzékelhetnék. És sorjázanak a kérdések így tavasszal, egyik a másik után, pontosan úgy, ahogyan egymást váltják a kertben a virágok, színesítve nemcsak a kertet, a parkokat, hanem mindannyiunk életét.

Talán ha a fenti kérdésekre megadjuk a pontos válaszokat, sokkal nagyobb tisztelettel és elismeréssel tudunk tekinteni a természet, az élővilág irányába, megbecsülve azt a hatalmas értéket, amelyet jelent nekünk, embereknek.

Sok növényünk nevében is viseli virágzásának idejét (tavaszi hérics)

A hó virága

Csillag István rajza

Szijasztyok!

Rengeteg visszajelzés érkezett a legutóbbi levelem után. Egyeseket zavar a helyesírás, mások gratuláltak. Ilyen a világ, nem vagyunk egyformák. Legalábbis ezt mondta a chatgpt. És az egypetéjű ikrek. Engem, bevallom, nem zavar semmi, csak magyarul legyen írva. Mert a szavak anyanyelven írva a legszebbek, de főleg a legérthetőbbek. Hiszen, ahogy a balagó diákok minden évben elmondják, egyetlen batyunk, botunk s fegyverünk az anyanyelv. Baromság, azt mondta tata, amikor olvastam neki a levelet. Hogy lehet lőni az anyanyelvvél? Mások önműködő drónokkal lőnek, s te anyanyelvezel?! Tata volt katona. Ő lőtt puskával is a gyakorlaton. S kapanyéllel bakot. Ez csak egy mondás, de nem tudom, mit jelent. Csak ez jutott eszembe a lőszóról. Nektek mi jut eszetekbe?

Azt viszont tudom, hogy apucinak s tatának s mindenkinek, aki azt mondja, hogy régen minden jobb volt, igaza van. Régen, amikor másodikos voltam, nem volt ennyi sületlen zicc, felmérő, teszt, vizsga, felelés. Akkor a tanci néha kérdezett ezt-azt, elküldött kifliért, almáért, tejért, újságért, és adta a jeles vagy a jó minősítést. Most úgy mutogatják a jegyeket, mint valami szépségverseny zsűrije, vagy a Dancing with the Stars-ban (kösz, ingyenes helyesírásprogram!). Csak az a baj, hogy egyes kedves, de főleg kedvetlen tanárok elvárják, hogy úgy is feleljünk, mint a táncosok s az artisták. Dupla szaltó közben kétismeretlenes egyenletet oldani, hátrabukfenc közben szavalni szép akcentussal, piruettezés közben sorolni Hunyadi hőstetteit, ezt várják el! S hiába kínlódsz, mert úgyis húzogatja az orrát a drága: Csak ennyi? Hát ezért nem tudok adni, csak egy hatost – biggyeszi a száját. Olyan mérges tudok olyankor lenni, mint egy ... nyílméreg béka. Egy csepp belőlem elég volna...

Nem folytatom, mert magaviseleti jegylevonas is lehet, ha szárnyal a gondolat. Bezzeg a költőknek nincs ilyen gondjuk!

Teljesen igaza van tatának. Nem anyanyelvvél kellene ezeket megleckéztetni, hanem lándzsával! Szóval régen minden jobb volt. Akkor a tancinak vittünk három szál szekfűt, az osztálypénzből vettük, s jó volt az nőnapra. Most? Pótolni kell mindennap. Az oszlikának háromméteres párdücsintás orchidea, hogy találjon a pizsamájához, a rajztanárnőnek ötméteres fikusz, mert nagy a ház belmagassága, a némettanárnőnek frézienblumen, mert csak attól nem csattog ki az orra, a törcitanárnőnek sokszínű virágcsokor (az is van vagy 60 lej), mert szereti a sokszínűséget, s így tovább.

Szerencsére közeleg a tavasz, és a méhek zümmögésétől lenyugszom, s úgyis megyek vissza a cserediák-program keretében oda, ahol megbecsülik a magamfajta, kicsit buta, de jóérzésű diákokat is.

Addig viszont éljen a csengő, éljen a hosszú szünet!

Szókereső: 120 éve született József Attila

Húzd ki a kiemelt szavakat a betűhalmazból a lehetséges nyolc irányban (fel, le, jobbra, balra és átlósan), majd olvasd össze sorban (a vízszintes sorokat követve) a megmaradt 12 betűt. A megfejtésből kiderül a költő édesanyjának neve.

Kilenc éves koromban kitört a világháború, egyre rosszabbul ment a sorunk. Kivettem a részemet az üzletek előtt való álldogálásokból - volt úgy, hogy este kilenc **órákor odaálltam** az élelmiszerüzem előtt várakozó sorba és reggel fél nyolckor, mikor már sorra kerültem volna, jelentették ki az orrom előtt, hogy nincs több zsír. Úgy segitettem anyámnak, ahogyan tudtam. Vízét árultam a Világ moziban. Fát és szenet loptam a Ferencvárosi pályaudvarról, hogy legyen fűtenivalónk. Színes **papírforgókat** csináltam és árusítottam a jobb sorsban élő gyerekeknek. **Kosarakat, csomagokat** hordtam a vásárcsarnokban stb. 1918 nyarán Abáziában üdültem a Károly király féle gyermeknyaralattási akció jóvoltából. Anyám már **betegeskedett**, méhdaganata támadt, s ekkor én magam jelentkeztem a Gyermekvédő Ligánál - így rövid időre Monorra kerültem. Visszatérve Budapestre újságot árultam, bélyegekkel, majd kék, fehér és **postapénzzel** kereskedtem, mint egy kis bankár. A román megszállás alatt **kenyeresfiú** voltam az Emke kávéházban. Közben - öt elemi elvégzése után - polgári iskolába jártam. 1919 karácsonyán meghalt anyám. Gyámommá az árvaszék **sógoromat**, a most elhunyt Makai Ödön doktort nevezte ki. Egy tavaszon és nyáron át az Atlantica Tengerhajózási Rt.

C	I	R	O	K	S	Á	T	R	E	B	U	P
K	S	P	U	B	L	I	K	Á	L	T	A	O
E	Í	O	P	E	Z	U	T	Á	N	P	O	S
N	S	S	M	I	A	T	T	E	Í	D	K	T
Y	K	Ó	É	A	Ő	C	G	R	A	Ó	A	A
E	O	Z	G	R	G	Y	F	Á	R	V	N	P
R	S	E	B	O	E	O	L	A	O	A	P	É
E	A	R	O	D	R	L	K	L	R	G	A	N
S	R	O	I	G	T	O	T	A	B	Y	P	Z
F	A	K	Ó	A	R	A	M	E	T	O	S	Z
I	K	K	M	Á	M	L	A	A	M	K	I	E
Ú	A	E	S	U	K	I	L	O	T	A	K	L
T	T	E	D	E	K	S	E	G	E	T	E	B

1910

1920 eleje, mielőtt Makóra került József Attila

Vihar, Török és Tatár nevű vonatatózóisein szolgáltam. **Ekkor** vizsgáztam magánúton a polgári **negyedik** osztályából. **Ezután** gyámom és Giesswein Sándor dr. Nyergesújfalura küldtek **kispapnak** a szalézianusokhoz. Itt csak két hetet töltöttem, hiszen görög keleti **vagyok** és nem **katolikus**. Innen Makóra kerültem, a Demke internátusba, ahol rövidesen ingyenes helyet kaptam. Nyáron lakásért és ellátásért tanítottam Mezőhegyesen. A gimnázium VI. osztályát színjelesen végeztem, jóllehet **pubertáskori** zavarok **miatt** több ízben öngyilkosságot **kísértem** meg, hiszen valójában sem akkor, sem előzőleg nem állott fölvilágosító barátként mellettem senkisésem. Már megjelentek első verseim is, 17 éves koromban írt költeményeim a Nyugat **publikálta**. Csodagyerekek tartottak, pedig csak árva **voltam**. (József Attila: Curriculum vitae, részlet)

A márciusi rejtvények megfejtése:

125 éve született Szabó Lőrinc
Szókereső
Szabó Lőrinc gyerekversének címe:
Lóci óriás lesz
Skandi
Szabó Lőrinc verssorai

„Fák, csillagok, állatok és kövek,
szeressétek a gyermekeimet.” – az idézet folytatása a a hálóban:
„Ha messze voltak tőlem, azalatt
eddig is rátok bíztam sorsukat.”

József Attila verssorai

„A semmi ágán ül szívem,
kis teste hangtalan vacog...”
– az idézet folytatása a a hálóban

		Önkormányzati feladat	Van ilyen rigó is	Uralkodik	Lángol	Joule	... Ferrari, olasz autógyáros	Pest megyei járás	
1.									Y
Idős						Kendert tép			
						Szekundum			
Závodi Gábor rövidítve					Cérna, fonal				
					Néma Tibi!				
Mellék-áramkör						A közepén tolna!			
						Balettfigura			
Ideg-fájdalom							Kietlen rész!		
Magyar festő (László)							Az ábécé első betűje!		
	2.	Nebahat Cehre filmje (2003)	... ég! (Tankcsapda dal)	Polónium vegyjele	Liter	A tetejére		Kelvin	
				Páratlan vers!	Ódon, régi	Lopva odanéz		Francia festő v. (Claude)	
Verset mondó						A -re párja		Maros autójele	
						Legelő!		Ideszállít	
Lábravaló					Kutyának mondjuk				
					Mayim Bialik könyve				
... vele boldogan (Závodi Gábor dal)				Részben aláfest!		Sierra ... (afrikai ország)			
				Nitrogén		Földbe vetik			
Amerikai nemzeti park (ZION)				Falat fehérít					
				...-emberkék után (Ady)					
Román himnusz				Térképalbum				Személyes névmás	
				Amerikai színész (LaBeouf)				Hópehely, románul	
A többszám jele		...-Markt, osztrák település				Ékfa közepe!		Dél	
		Jelentés jelzője lehet				Atlétika, röviden		Lao-ce tana	
Film jelzője lehet					Névelő		Újpesti Tor-na Egylet		
					Egylet-tagok!		Pára!		
Tizenkét hónap		Céltalan, eltévedt							
		Kertelő!							
	Z								K

Cimbi képtára

VETRÓ-BODONI BARNABÁS

Karolina Romanowska
Nagymamám, Stasia
 (kerámiamaszok)

„Néhány darab az emberekre emlékeztet... Ez az én Stasia nagymamám. Néhány hónappal ezelőtt azt álmodtam, hogy meglátogattam, a konyhaasztalnál ültünk, és sütit ettünk, miközben az esti nap beragyogta az arcát... és beszélgettünk. Másnap reggel felébredtem, és tényleg olyan érzésem volt, mintha találkoztunk volna.

Sokat nőttem, mióta elmentél. Nagyon hiányzol. Minél jobban fejlődök, és kívülről látom magam, annál inkább érzem, hogy mennyire hasonlítok rád... A varrás, kertészkedés, sütés... szorgos, bőrkeményedéses kezek... az éjszakai imák. Annyira szerencsés vagyok, hogy te neveltél fel.”

(Forrás: Karolina Romanowska Instagram-oldala)

RENDELD MEG
MOST A
CIMBORÁT!

Előfizetési díj: **30 lej**
(a 2024–25-ös tanévre)

A Cimborá ára nem előfizetőknek:
4 lej / lapszám.

- keresd az iskolai terjesztőnél
- érdeklődj a 0752 062 885-ös telefonszámon
- írd a cimboramail@gmail.com címre

www.cimbora.net

